ULUDAĞ

Bursa Halkevi Dergisi

Namdar Karatay
Rami Karul
Haydar Tolun
Rıza Çavdarlı
H. Nusret Zorlutuna
İsmet Kür
Memduh Utku
Necip Aksop
İhsan Uzer
Emin Ülgener
Kemal Ergenekon
Serdaroğlu
Havva
Yusuf Ziya Uğur
Nevzat Tekay
İsmet Bozdağ

Sayı: 38 Ağustos: 941

İÇİNDEKİLER

— Makale —

— Tetkik —

— Şiir —

— Müteferrika —

— Hikâye —

ULUDAĞ : Aylık Bursa Halkevi Dergisidir.

Sahibi ve Neşriyat Müdürü : Halkevi Reisi AVUKAT TEVFİK AYCAN

Yazı işleri Müdürü : NAMDAR KARATAY

Teknik ve Yayın : İSMET BOZDAĞ

ULUDAĞ

Bursa Halkevi Dergisi

Sayı : 38 Ağustos 1941

30 Ağustos

Milletlerin tarihlerinde bazı efsaneler vardır ki fertler, durgunluk ve heyecansızlık devirlerinde o efsanelere karşı sonsuz bir hasret duyarlar ve o masal günlerinde yaşamak isterler. 30 Ağustos, efsane sayılabilecek bir hayalin hakikat oluşudur.

30 Ağustos, bizim neslin, hâlâ hayatın bütün acılıklarına pervasızca katlanan bu neslin yaşadığı bir ergenekondur. Evet bu nesil çok zahmetler çekmiştir, çok acılar görmüştür, çok ezilmiş ve yıpranmıştır. Fakat bu nesil dünya yüzüne gelen nesillerin yine en bahtiyarıdır. Çünkü dünyada belki hiç bir insan kitlesinin duyamadığı bir saadeti yaşamıştır. Bu öyle bir saadettir ki onu hiç bir sanat, hiç bir edebiyat ifadeye muktedir değildir.

Mistiklerin hak visali dedikleri ideal zevk ve heyecan tahakkuk etse belki bu (30 Ağustos) un yüksek ve asîl heyecanından bir katre olurdu.

Bugün, bütün bir milletin tek bir nabız gibi attığı, tek bir kalp gibi çarptığı gündür. Bugün bütün Türkiyede yaşlı ana ve babaların sevinç gözyaşlarile titredikleri, bütün gençlerin yüksek bir heyecanla sarhoş olarak kendilerinden geçtikleri gündür.

Bugün kötü görenler, iyi görücü oldular ve imansızlar imana geldiler.

30 Ağustos, Türk damarlarındaki asîl kanın şahlanarak tarihi yere çaldığı gündür.

Bugün bütün dünya, insanlığın mukadderatını değiştirecek korkunç bir harbe girmiş bulunuyor .. Harbin bidayetinde Varşova

mukavemeti düşmanının bile rikkatine dokunan muazzam ve asilâne bir mağlubiyetti. Finlândiya her bir karış toprağını harp tarihlerinin unutamıyacağı bir kahramanlıkla müdafaa etti. Rusya aynı kahramanlıkla memleket toprakları için kendi evlâtlarını harcıyor. Fakat Türkiyeye hiç bir taraftan ne bir taarruz yapılmış ne de bir husumet izhar edilmiş değildir ... Bu dört cephesi tutuşmuş bir milletin emin ve telâşşız huzuru muhakkakki yalnız dürüst ve asîl bir milletin şaşmaz sulhçü siyasetinin bir icabı değil, bir 30 Ağustos meydan muharebesi vermiş bir millet olmanın hakkıdır .. Dünya milletleri dostlukları ve düşmanlıklarında 30 Ağustos meydan muharebesini vermiş bir milletin hesabını yapmak zorundadırlar ...

Bizi sulha, bizi saadete, bizi sükûn ve rahata kavuşturan Aziz ve Millî Şefimize hayran gözlerimiz imanla çevrilmiştir ..

Büyük ve Kahraman Orduyu minnetle selâmlıyoruz ..

ULUDAĞ

ŞEFAAT

Kimler kapıyacak arkamdan.
Dünya kapılarını ?
Hangi mes'ut insanlar yaşıyacak;
Yarını !

Kim yazdı alnıma ömrü,
Kimden dava etmeliyim kısalığını ?
Gittikten bir kaç gün sonra inanın
Kim hatırlıyacak sağlığını ?

İşlediğim günahların hesabını,
Kimler soracak benden ?
Ve kimler rabbim, kimler
Şefaat umacak gidenden !

Emin ÜLGENER

HÜRRİYET VE ESARET

Yazan : NAMDAR KARATAY

Fisagorculara göre ruh, irtikâp ettiği bir takım hataların cezası olarak vücudun içine atılmıştır. Orada kıvranarak, çarpınarak, kurtulmak istiyerek bir müddet kalacak ve bu, onun hataları için bir nevi kefaret olacaktır.

Bu fikre az çok yakın bir izaha *panteizm* de, *budizm* de, " Mürgi ruhu ten kafesinden âzâd etmeyi „ gaye edinen tarîkatlarda da rast geliriz. „

Bergson'un hayat ve madde telâkkisi de bu eski görüşün yeni bir görünüşünden başka nedir ? : " hayat maddenin kabuğu içine girmiş ve orada bir takım mukavemetleri aşarak, manialarıı yararak kendisine yol açmaktadır.

Enerjetik düşünüş de bu ifadeleri daha müspet bir lisana tercüme etmekten başka bir şey yapmıyor. Her canlı, uzviyetinde birikmiş kudreti boşaltmak ihtiyacındadır. Bu birikme arttıkça kudretin gerginliği artacak nihayet elem ve ıztırap haline gelecektir.: İşte ruhun ten kafesinde sıkılması budur; İşte hayatın madde kabuğu içinde kalması budur; ve işte ruhun, kefaretini çıkarmak üzere vücud mahpesinde kapanması budur.

Kapalı bir tencere içinde kaynayan suyun, kapağını fırlatıp atan

baskısı neyse, bizi hâdiseler alanında kasırga gibi dolaştıran, uzviyetimizde birikmiş kudretin baskısı da odur. Tenceredeki buharın alâstikî kudreti nasıl bir amele, bir işe dönmek istidadında ise, bizim kudretimizin gerginliği de ayni suretle bir takım « iş » ler, meydana getirmek temayülündedir. Arzularımız, ihtiraslarımız, emellerimiz, ideallerimiz hep bu tazyikın şuurundan ibarettir. Niçe'nin dediği gibi: kudretin bir taşkınlığı, bir gerginliği olmasa biz saadeti bile arzu edemezdik.

« Hürriyet » işte kudretin bu tazyik altından kurtuluşunun, boşanışının ihsasıdır.

Gönül, hürriyet ister, âzâdelik ister, bu mihnet ve elem darlığından kurtulup yâr illerine pervaz için çırpınır.

Eğer hürriyet, böyle tam bir boşanışta ise neye bu âdet ve taâmül zencirlerini kırıp parçalıyarak ileri atılmıyoruz? Neye esarete katlanıyoruz?

Netekim meseleyi bu tarzda mütalea eden *Kalikles* gibi söfistler, halkın saflığından istifade ederek bütün arzuların tatmini san'atını telkin etmiyorlarmıydı? Ruhun her eğilişi, kudretin her bükülüşü tevekkül ve teslimiyet merdivenlerinden bizi kademe kademe en zelil esarete kadar götüren bir yol değilmiydi ?

Filhakika mukavemetleri aşamıyan, manialarıı devirip atlayamıyan kudretin adım adım gerileyişleri, irkilişleri vardır. Artık ilk hızında görülen, sonsuz ötelere fırlayıp gitmek arzularından vaz geçmiştir. Bu bir teslimiyettir; bu bir tevekkül zındanının mermer duvarları arasında yaşamaya boyun bükerek razi oluştur.

Böyle bir duruma düşen enerji, artık muayyen bir mihver etrafında devre başlar. Uzaklara atılmak, enginlere açılmak, bütün mukavemetlerin üstünde bir tahakküm ve tehayyüz âlemine yükselmek gayesi sönmüştür. Bu kuvvet, şimdi devrî bir harekete tâbi bulunan enerjinin kütlesi içinde gizli bir santripet haline gelmiştir. Bu sebepledir ki kudretin inşiaî, - temevvücî hareketinde, akışında görülen vecd ve inşirah artık bir nevi cehd ve tahammül zevkine dönmüştür.

Yaratan, doğuran, benliğinden koparıp atan san'atkâr hamle yerinde; idare eden, mihanîkîleştiren, devrî bir hareket vardır. Bu suretle biz cemiyet dahilinde karşılıklı mukavemetler, itiş ve çekişlerle ferdî

kudretlerin böyle bir muvazenet haline geldiğini görüyoruz. Kantla beraber olan ahlâkçılar, Dürkhaymcı sosyoloğlar müvazene içindeki bu işleyişe « vazife » diyorlar.

Fakat enerji hiç bir engele, hiç bir mukavemete maruz kalmasaydı; ruh, vücud mahpesinden tamamile kurtulsaydı o zaman acaba tam ve hakikî bir hürriyet doğacakmı idi? Acaba hürriyetin verdiği zevk ve inşirah hakikaten arzularımızın Kalikleskârî bir serbestlikle sonsuz bir şekilde tatmininde; hayatın, madde kabuğundan sıyrılıp çıkışındamıdır?

Hayır! Enerji, esasen bir tansiyondan başka bir şey değildir. O, boşlukta, boşanmış, sıfıra düşmüş bir kemiyettir. Kudretin kıymeti tevettürünün, gerginliğinin derecesile ölçülür. O gerginlik ki bize esaret ihsasını veriyordu. Bizi, haysiyetimizi kıran esaret zencirinin ağırlıkları içinde kıvrandırıyordu. İşte enerji esasen o idi.

Biz enerjinin ancak böyle bir baskı ve darlık içinden boşanışı halindedir ki bir " hürriyet „ inşirahını duyuyoruz. Binaenaleyh esaretin ağır boyunduruğu altında inleyen insan hakikatte bu yüksek enerji tansiyonuna malik olan insandır.

Yazık o insanlara ki kendilerinin hür ve serazâd olduklarına kaildirler. İçlerinde hiç bir kuvvetin boğucu ve eza verici baskısını duymazlar. Onlarda kudretin seyri devrî bir şekil almıştır, kendilerini bilinmiyen ideâl âlemlerine fırlatacak zenberek, uzak ötelerin esrar ve heyecanla dolu sahalarına atacak kanat yoktur. Onler belki bu denkleşmiş enerjilerinin kesafeti ile madde âleminde gelişecek ve yer tutacaklar, maddî zevklerin çeşnisini tatacaklardır. Fakat ruhun esaretten; enerjinin, insanı ağır bir yük altında imiş gibi ezen, tansiyonundan kurtulduğu zaman duyduğu bakir hürriyet heyecanlarından ebediyen mahrum kalacaklardır.

San'at sahasında en yüksek yaratışları hazırlayan da işte bu yüksek tansiyonlu enerjinin boşanışıdır.

Namdar Karatay

EDEBİYATA DAİR

Yazan : RAMİ KARUL

Biz insanlar, tamamile yalnız, kendi kendimize kapalı kalmaya mahkûmuz. En sevdiğimiz kimselerin bile en büyük ızdırabını - eğer biz de bir zamanlar aynı ızdırabı çekmemişsek - küçük bir acı halinde bile kendi ruhumuzda hissedemeyiz. Hiç bir zaman gurbete düşmemiş bir kimseye gurbetin acılığını kim anlatabilir?

Izdırap sevinç ve arzularımızı biz ancak kelimelerle başkalarına anlatabiliriz. Fakat kelimeler hislerimizi ne dereceye kadar anlatabilir? Kelimeler yalnız maddî ihtiyaçlarımızı ifadeye elverişlidir. Fakat her kesin bir hissi ifade ederken aynı kelimeye verdiği manâ bir değildir. Bir yazı san'atkârı bir hadise ve eşya karşısındaki duygusunu kelimelerle başkasına da duyurmaya muktedir olan adamdır. Bunun için istiare ve teşbihleri bir vasıta olarak kullanır. Tabiî, san'atkârın her şeyden evel, ifade edilecek kuvvetli hisleri, heyecanları olmalı ve o his ve heyecanları başkasına da duyurabilmelidir. Öyle kuvvetli his ve heyecanları olan insanlar vardır ki, başkalarında hiç bir duygu uyandırmadan saatlerce konuşabilirler. Bunlar san'atkâr değildirler.

" Şair ruhun ressamıdır. „ bir ruh hali realitenin realitesidir. Fakat bunu kelime haline getirmek bir iştir ve bu işi herkes başaramaz. Bu

sebebledir ki san'atkâr, bir hakikati, ruhumuzda geçen, duygusu içimizde devam eden ve bütün insanlarda müşterek bulunan hakikati söyleyen adamdır. İşte onun içindir ki bazı muharrirleri okuduğumuz zaman vak'anın içinde yaşarız; o sözleri kendimizin söylediğini sanırız; O kadar bizdendir, o kadar o muharrirde biz varız.

Realite ve san'at:

Çocuktum. Bana bir oyuncak almak istediler; Babam elimden tuttu, sokağa çıktık. Camlarda renk, renk oyuncaklar, toplar, kurşun askerler vardı... Her oyuncakcı dükkânı önünde babam duruyor ve benden bir şey beğenmemi istiyordu. Fakat ben bunların hiç birini beğenmiyordum; Benim kafamda Bakır köyüne giderken katarı çeken siyah, ateş püsküren bir lokomotif vardı. Nihayet bir dükkânda aradığım oyuncak bulundu. Tesgâhtar oyuncağı itina ile tesgâha yerleştirdi: tozunu hissettirmeden sildi ve bir anahtarla zenbereğini kurdu. Ben meraklı gözlerle bu hareketlerin hiç birisini kaçırmadan takip ediyordum. Nihayet lokomotif camdan tesgâhın üstünde aslâ unutamıyacağım kıvrımlarla dönmeğe başladı. Beğenmiştim...

Pazarlığı yapıldı ve tesgâhtar yeniden lokomotife bir nümayiş yaptırmak için zenbereğini kurdu ve işi biten anahtarı lokomotifin bacasının içine koydu. Biraz evel telâş ve sevinçle beğendiğim lokomotifi istemiyor, umduğunu bulamamış insanların kırık ve sitemli halile babamı biran evel dükkândan çıkarmak için kolundan çekiyordum.

Çünkü beni Bakır köye götüren lokomotifin bacasının içersine bir anahtar konulmamıştı; bu oyuncak sahiciye benzemiyordu.

Bu mes'ut çocukluk günündenberi çok şeyler oldu... Seneler geçti ve ben senelerce evel reddettiğim en güzel oyuncağı başka başka hallerde hâlâ reddetmekteyim.

Bir heykel, bir kitap, bir resim bir kelime ile bütün san'at eserlerinde çocukluk sevkıtabiîsile yaptığım jesti tekrar ediyorum., ve "bu o değil." diyorum.

San'at iç hayatımızın şekillenmesi ve aksi demek olduğuna göre, her anlatılan ve yapılan şeyin aslına uygun, hiç olmazsa yakın olması lâzımdır. Hiç bir zaman, Romantik, Realist veya başka bir nevi

eserin diğerlerine üstünlüğünü iddia etmek mümkün olamaz... Her eserin kendi havası ve ruhu içinde gözden geçirilmesi ve teşhis edilmesi lâzımdır. Realist görüşe tamamile zıt, Romantik görüşü müdafaa eden bir roman okuduğumuzu düşünelim. Bu eser, her insanın az, çok çocukluğuna, gençliğine ve hattâ bazan da olduğu gibi ihtiyarlığına serpilen romantik duyguları ne kadar hakikate yakın olarak tesvir ve ifade edebilmişse o kadar hoşumuza gider ve iyi deriz...

Okuduğumuz romanda ne kadar kendimizi, kendi realitemizi sezersek o kadar hayran oluruz...

Yukarda anlattığım çocukluğuma ait hikâyede bir hakikat var zannederim: Oyuncağın sahisine benzemesi hakikati. San'at ki bir bakıma büyük adamların oyunudur, onun da biraz hakikate benzemesi lâzım.

RAMİ KARUL

NİLÜFER KIYISINDA

Söğüt yapraklarının gölgesi vurmuş suya,
Sular bir sevgilinin bakışı kadar derin.
Ağaçlar meyillenmiş, dalmış gibi uykuya,
Akıyor her gönüle baharı Nilüferin.

Irmakta kımıldayan bir ışık şeridi var;
Dalların arasından süzülüyor yedi renk.
Hafif çırpınışlarla yürüyor dalgacıklar,
Bu ilâhî musiki bütün güzelliğe denk.

Yusuf Ziya Uğur

FECRİ KÂZIP MASALI

Ah .. Benim fecri kâzıbım !.
Sana günün bittiği şu demden,
Senin hüsnünle aydınlık muhayyelemden
Bahsedeceğim ..
Sana hatırası unutulmaz saatlerin,
Sana kalbimin,
Sükût halindeki âleminden bahsedeceğim .

Sana nelerden bahsedeceğim daha !.
Gözlerim çevrilir gibi Allaha ,
Sana çevrilerek ;
Safvet ve imanla,
Aşk ve heyecanla
— İşidilmedik sözler söylemek için —
Neş'emden ve elemden bahsedeceğim ...

Bir, bir güzellikler geçecek gözlerinden
Ve pervane gibi mesut yanarken ben;
Bütün cezbesi, bütün şevkile,
Bütün ıstırabı, bütün zevkile
En büyük ve mukaddes humması içinde ruhum
Senin tahayyülünle titreyecek .
Kalbim lezzetlerle eriyecek
Bütün mevcudumla şad olacağım ...
Fakat yalnız,
İçimde seni kaybetmek endişesile,
Yalnız uzak ve metrûk kalmanın ye'sile
Cazibesini kaybediyor sema ve bahar ..
Şu dakika :
Haşin bir hakikatten ziyade
Beni mes'ut edecek bir yalana ihtiyacım var.
Şu dakika :
Aldanmak istiyorum ...
Ve deli bir neş'enin alevinde
Yanmak istiyorum .
Ömrüm, saadetim, fecri kâzıbım,
Kendimle iyi geçinemiyorum
Ve harabım ...

İSMET BOZDAĞ

BİR KÜHEYLÂN GELİYOR

Bir küheylân geliyor, tozu dumana katmış;
Suvarının elinde bir çelenk (yıldız ve ay)
Ufukları deliyor, acap bunu hangi yay
Bir ok gibi bu sabah bize doğru fırlatmış !..

Nallarının altından çıkan zafer sesleri;
Ürperiyor yürekten ova, tepe, dağ, deniz;
Atılıyor şahlanıp o muttasıl ileri,
" Gelen otuz Ağustos „ dediler " çökünüz diz „ !

Birdenbire değişti göklerin sönük rengi
Ve ansızın her yeri kapladı mavi bir nur.
Bir ses dedi " ey suvar ver bana o çelengi,
O göklerin malıdır ve ancak gökte durur „ .

Kanatlanıp küheylân mavi nura yaklaştı,
Susup dona kalmıştım, olduğum yerde o an;
İliklerim titredi ve gözlerim kamaştı
Meğer, Ulu Atammış gökleri nurlandıran .

Meğer, aymış isteyen suvariden çelengi !..
Canlanıp mazi birden dikilmişti karşıma,
Seyrediyor gibiydim o eski şanlı cengi,
Top sesleri dolmuştu baştan başa arşıma

Parlıyan kılıçlarla, dalgalanan ay yıldız;
" Hedefiniz Akdeniz „ sözünden alarak hız,
Kaçanı kovalayan pos bıyıklı atlılar,
Zafer diye gürleyen yıldırım kanatlılar ..

Bin küheylân geliyor, tozu dumana katmış;
Suvarilerin elinde bin çelenk (yıldız ve ay)
Ufukları deliyor, bunları hangi koy yay
Bin at gibi bu sabah bize doğru fırlatmış .

NEVZAT TEKAY

FELSEFENİN MENŞEİ VE YAYILIŞ TARİHİ

Yazan : RİZA ÇAVDARLI

İnsanlık, tam medenî bir mertebeye vasıl olduğunu, felsefî akidelerini yapmağa başladığı zaman izhar etmiştir, deniyor.

Bunu biz de bir esas olarak kabul ederek, felsefenin menşeini ve yayılış devrini araştırmak istedik.

Bugünün bir çok tarihçileri, geçen zamanın umum tarihçileri, garpta ilk felsefî harekâtı Mısır ve Yunan medeniyetile; şarkda da Çin ve Hind ile göstermeyi bir itiyad edinmişlerdir.

Fakat bunlardan hiç birisi, garp ve şark arasındaki felsefî birlik sebeplerini, ve bunun nereden neşet ettiğini tetkik etmiş midir . ?

Böyle bir tetkik yapılmış olsaydı, ittifak ile felsefenin menşeini şarka oturtmak icap edecekti. Bu suretle de " Çin " ve " Hind " zaferi kazanacaktı. Bu sebepten biz doğrudan doğruya uzak şark felsefesinin menşe ve yayılışını tetkik ile işe başlayacağız.

Çin ismini verdiğimiz, fakat *Ptolémée* nin haritasında da, tam cenubî siberya olarak gösterilen mıntakada milâddan evel üçüncü

asırda bir Türk hanedanı olan *Tsin* lere izafetle Çin tesmiye edilmişti.

Fakat Çin ismini alan bu topraklarda halk hiç bir zamanda Çince görüşmüyorlar, ve Çin lisanı ile bir alâka ve irtibata sahip bulunmuyorlardı. Hattâ bugün bile bu ilk medeniyete Çin ismini veren muharrirler meselâ yine *Gowen* gibi, Romaya İpek, Demir ve saire gönderen bu milletlerin, Çin lisanını kullanıp kullanmadıklarını sormak garabetini gösterirler. [1]

İşte biz bu en eski Türk topraklarında felsefenin en mükemmel bir şeklini buluruz.

Bazı müellifler, büyük bir cehaletle bu ilk felsefenin banisi olduğuna şüphe etmedikleri *Lao - tse* yi, milâttan evvel 604 senelerinde yaşatırlar. Bu takdirde *Lao - tse* hemen hemen (Konfoçyüsten) biraz evvel yaşamış demektir.

Bu yanlış telekki, tarihi bir tek cepheden tetkik etmek felâketinin bir eseridir. Bu felâket Çinle alâkası olmayan ve belki yaşamamış bulunan bu adamı Çinli olarak göstermek garabetini de ortaya koymaktadır.

Bir defa *Lao - tse* ismi bir şahıs ismi değildir. " Eski bir üstad ,, manâsına geldiği gibi, " eski bir bilgi ,, , " eski bir nizam ,, manâsına da gelir. Daha ilk dakikada, *Lao - tse* yi şahıslığa çıkarmak, bir nizam, içtimaî bir kaide gibi telâkki etmek zarureti peyda olur. Bu da *Lao - ste* nin düşünüldüğü gibi milâttan evvel 604 senesine değil, fakat daha çok eski zamanlara ait olduğunu gösterir.

Bu hakikat, zaten Çin efsane masallarına bakıldığı zaman, kendiliğinden tezahür eder. *Totem* ve *Tabu* dinlerile *Lao - tse* mezhebi arasındaki ahlâkî birliği bir nebze bir kenara bırakarak, sadece Çin efsane masallarına kulak çevirecek olursak, bunlarda bizi pek eski devirlere götürürler.

Bir defa bu efsaneler açık bir surette, *Lao* mezhebinin milâttan evvel 1600 senelerinde çoktan eskimiş bir akide olduğunu meydana kor.

Diğer bir efsanede *Lao - tse* mezhebinin doğrudan doğruya Türk diyarından Çine geldiğini hiç saklamayarak gösterir.

Bu efsaneye göre güya " *Lao - ste* sarayda kütüphane memuru

---

[1] Histoire de l'asie. 51

imiş. Nihayet Çin hududundan çıkıp " Barbarlar ,, diyarına yani Türk ülkelerine gitmek istemiş. Fakat huduttan geçerken bir gümrük memuru, kendisine bir dağın tepesine çekilerek orada bir kitap yazmasını tavsiye etmiş O da bu nasihatı tutarak bu kitabı yazmış ,, burada *Lao - tse* yi Çinli yapmak isteyen Çinlilere bir çok sualler tevcih etmek icap edecektir.

1 — Bu adam neden huduttan çıkarak Türk diyarına gitmek istemiştir ?

2 — Neden kitabını Çin topraklarında yazmayı düşünmemiş, Türk topraklarında yazmıştır ?

Demek olur ki *Lao - tse* mezhebi, baştan aşağıya bir Türklük arzeder. Tıpkı (Buda) efsanesi gibi o da (Altaydan) gelmiş, fakat bilâhara Çinlileşmiştir.

Fakat tarih daha yakından tetkik edildiği zaman, *Lao* akidesini Çinlilere, efsanevî sülâlelerin, yani Türk hanlarının getirdikleri görülür.

Bu akide hanların vatanları Türk ülkesinde en eski devirlerde tatbik ediliyor, Türklerin iman ve mezhepleri arasında bulunuyordu. Yayılmış *Tabu* ve *Tetem* mezheplerine ve bu mezheplerin ahlâkî kısımlarına küçük bir göz atfetmek iddiamızda ne kadar haklı olduğumuzu göstermeğe yardım edecek en canlı bir varlıktır.

Konfüçyüse , Birahmatizme , Budizme hattâ İsanın dini hıristiyanlığa hakikî bir me'haz vazifesini gören *Lao* mezhebi, yani (eski düsturlar) gözümüzün önüne bir çok insanî faziletler koyar ki, ayni insanî gaye ve faziletlere, *Tabu* ve *Totem* dinlerinde, düştükleri iklim şartları altında değişmelerine rağmen hâlâ tesadüf etmek mümkündür.

Bu en eski Türk düsturlarında şu vecizelere tesadüf ederiz :

" Acele etmeyiniz, daima geride kalınız, böylece gideceğiniz yere ilk defa siz vasıl olursunuz ,,

" Kuvvetli olan adamlar, kendilerine, iradelerine hakim ve sahip olanlardır. ,,

" İnsanlığa karşı iyi olanlara ben de iyiyim. İnsanlığa karşı kötülük yapanlara karşı da iyiyim. İyilik yapayım ki onları da iyi edeyim. ,,

" Size yapılan her fenalığa iyilikle mukabele ediniz. ,,

" Size vurana, vurmakla mukabele etmeyiniz. ,,

" Esirinizde olsa, insaf, hürmet ve muhabbete elyaktır ,,

" Fenalık ettiğiniz kimsenin gönlünü alınız, taki onun ruhu da size fenalık etmesin ,, Ve ilh ...

Hakikî *Tabu ve Totem* dinlerinin ahlakî kaideleri bunlardan başka nedir ?

Biz yine *Lao* mezhebinde aynen şunları buluyoruz :

" Komşunun karısına göz dikme, aralarında yaşadığın insanları kardeş bil ,,

Avustralyada, Şimalî Amerikanın kırmızı derililerinde, Şarkî Hindistanda, Afrikanın en izbe yerlerinde tesadüf edilen *Tabu* ve *Totem* bir çok âlimlere derin bir tetkik mevzuu vermiştir. Bütün bu tetkikler neticesinde aynı akidenin Asya ve Avrupanın iptidaî samî halkları arasında da mevcut tiptir. Yine bir çok âlimler, insaniyetin tekâmülünde bu akidelerin pek büyük bir rol oynadıklarını kabul ederler.

Totemizm ilk medeniyetin menşei tarihidir. İlk vatanı orta Asya, yani Türk diyarı olan bu medeniyet, bütün dünyaya, ilk muhacerette yayılmıştır. Tıpkı *Lao* akidesinde olduğu gibi, ilk cemiyet demek olan *Totemizm* de, iktisadî şartlardan ziyade cinsî alâkalar rol oynamıştır. *Magie* bize bu hususta en büyük şehadeti ifa eder. Hattâ bir zamanlar cinsî alâka, iktisadî hususların bir nazımı, bir efendisi olarak kalmıştır. Toprağı beşeri cinsî alâkalarla iştihaya getirmek, onu münbit kılmak arzuları bunun eseridir. Bu husus hâlâ (Cava) adasının bir çok yerlerinde tatbik edilmektedir. [1] Din tarihi gayet iyi tetkik edilecek olunursa, bu akide ilk orta Asya dininin esas bir akidesi olarak belirir.

İlk orta Asya cemiyetinde, gerek *Toteme* ve gerekse *Tabu* dinlerinin doğuşunda, din bir amil olmamıştır. Fakat amelî haller, yazı yazmak ihtiyacı bunları meydana çıkarmıştır Daha doğru tabirile, ilk Türk dini *Totemizm*, iptidaî yazının teknik bir neticesidir. Ve bunun hayvanlara izafesi kolayca tersiminden ileriye gelir. [2]

Vahşî halklar, ne olurlarsa olsunlar, eski halklar oldukları ve arkalarında büyük bir mazi bulunduğu da unutulmamalıdır. Bu iklimlerde tekâmülün diğer iklimlere nazaran çok bati olması, eski içtimaî ve dinî esaslarından bir çoklarını muhafaza etmelerine sebebiyet vermiştir.

---

[1] The Magie art; II, 98.
[2] Mase Muller; contributions to the scence of Mythology.

Biz bu esaslarda biraz tebeddül ve tahavvül etmelerine rağmen şu şekilleri görmekteyiz :

a) Bir *Toteme* tabi olan azadan biri, kendi kabilesinden hiç kimse ile cinsî mukarenen ve alâka da bulunamaz.

Bu doğrudan doğru *lao* mezhebinin " komşunun karısına göz dikme, aralarında yaşadığın insanları kardeş bil ,, düsturudur. Cenubî *Nouvelle galles* deki *Ta - ta - thi* ler arasında mükemmel bir lisanî tetkikte bulunan *Morgan* bunlar da (Baba) kelimesinin yalnız hakikî babaya değil, fakat o kabileden bütün üstatlara; (Ana) kelimesinin de kezalik her kadına, (kardeş) kelimesinin de bütün kabileye teşmil edildiğini görmüştür. Bizde bile bunun tesirleri vardır. Aile dostlarımıza karşı çocuklarımızın (amca ve teyze) diye hitap etmeleri gibi.

Yine aynı *toteme*, bilhassa düşman ölülerine karşı yapılan merasim, gösterilen hürmet ve bunların ruhlarından af talep etmek, *lao* akidesinin " fenalık ettiğiniz insanların gönlünü alınız, ta ki onun ruhu da size fenalık etmesin ,, düsturuna tabiiyyettir.

(Malenezya) lılar, *lao* mezhebinde olduğu gibi sabrın büyük bir teayyüt olduğunu söyledikleri halde, yine sabretmesini bilmezler. Bu da iklim şartları ile eserini kaybeden bir akidenin mevcudiyetini muhafaza etmesidir.

Tabu akidesine gelince, bunu *totem* den tefrik etmek mümkün değildir.

Bizce *totem* ve *tabu* akideleri zamanla ve bizim ellerimizde ayrılık göstermiş şeylerdir.

Tabu kelimesinin manâsını, bir çok âlimler hâlâ tefsir ve tayine imkân olmadığını söylerler. Fakat şurası muhakkaktır ki bu, Romalılarda da malûm ve mukaddesti. Yunanlılarda biliyor ve buna *Agos* diyorlardı. İbraniler *kodausch* ismini vermişlerdi.

Nihayet Türk Sümer dilinde, *tabu* olduğu gibi muhafaza ediliyor, ilâhi iyilikleri tanıtmasını bilen insanlara, zürraa, doktorlara, kanunları vücuda getirenlere veriliyordu. *Oppert* kitabında *tabu* kelimesinin Sümercedeki bu muhtelif manâlarını en eski Asuri tabletlerinin Sümerce olan kısımlarından çıkarıp göstermiştir. [1]

Prende nin de pek iyi dikkat ettiği gibi *tabu* tam ve halis dinî memnuiyetlerden tamamile ayrıdır. İlâhi bir takım evamir ile mukayyed değildir. [2]

[1] Les tesetes jurudipur des assyricus

[2] Totem et Tabu; 35

Bu hususu daha iyi tetkik etmiş olan *Wundt* şu neticeye varmıştır; [*tabu* beşeriyetin en eski yazılmamış kanunudur. İlâhlardan ve bütün dinlerden daha evelki, daha evelki bir zamana aittir.] [1]

Biz *tabu* kaidelerinde de tamamile *lao* mezhebinin tavsiyelerini buluruz. Yani *tabu* nun bir kelime ile *Northcote W. Thomas* dediği gibi, " *tabu* esasında, içinde doğan bir his ile faziletin bir muhafızıdır. ,, Ve ilk cemiyetin iptidaî kanunudur.

Yine bütün alimler, hakikatte bir, fakat bilâhara yapılan tefrikte yekdiğerinden ayrılan bu iki akidenin men'şei, vatanını orta Asya olarak göstermekte müttehittirler.

Demek oluyor ki *totem* ve *tabu* dediğimiz akideler, Çinlilerin benimsedikleri ve en eski bir akide olduğunu söyledikleri, fakat yine vatanı olarak Türkistanı gösterdikleri bu *lao - tse* mezhebidir.

Bütün beşeriyetin ahlâkî nizamını tesis eden bu kanun, halis Türk kisvesile arzı mevcudiyet ederken, bunu " Çinli ,, elbise ile göstermeye kalkmak ve hattâ kendi gençliğimize o suretle telkin etmek bir hata, bir hata olduğu kadar da bir günah teşkil etmezmi ?

İlk Türk cemiyet kanunları olan, ve yirmi bin sene evelki hayata ait bulunan bu nizamları, bugün lâyıkile, ve en derin bir surette tetkik edebilecek bir vaziyetteyiz.

Neden bu ahlâkî, felsefî, içtimaî düsturlar hakikî kisvesile, Türklüğile arzı endam etmesin ?.

Neden tarihin bu cinaî hatası yüzüne vurulmasın ? Türk deha ve faaliyeti bunu yapabilecek, mükemmel bir surette ortaya çıkarabilecek bir kabiliyettedir. Zaten tarihin bu hataları ancak Türk ellerile doğrulabilir.

Bize *lao - tse* mezhebini, sade Çinli bir akide olarak gösterecek olanlar, belki bunun Çinlilere has olan mistik şekle bürünmüş halini göz önüne getirerek bu iddiada bulunabilirler.

Fakat unutmamalıdır ki, tıpkı *tabu* ve *totem* gibi bu akidenin de düştüğü iklimin telekkilerine göre bir tahavvül ve bir tebeddül vücuda getireceği bedihi idi. Çinde de böyle oldu

Çin ruhuna uygun olarak bu akideyi mistik şekle koyan *tcho-vang - tse* dir.

---

[1] Mythus und Religion, II, 308.

3 DAMLA

I

Kâinat, Allahın şarkılarını söyleyerek uyanıyor .. Kupkuru, çırçıplak dallar taze bir gençlikle çiçeklendi .. Toprak yeşil bir Bahrimuhit gibi, renk, çiçek ve ıtırla çalkalanıyor .

Aylar süren bir sükûttan sonra bu ne müthiş ve ne heyecanlı bir bayramdır .!

Söyle !. Sen ne yaptın ?. Söyle !. Sen ne hazırladın ?. Bir zamanlar büyük bir gafletle kırdığın şeyleri yeniden tamir edebildinmi ?. Hayatına bir bahar getirdiğini, getireceğini umuyormusun ?.

Niye başın yere düşüyor ?.. Niçin hicap duyuyorsun ?.
Heyhat !.. Bir kere daha aldandın değilmi ?..

II

Mercan gerdanlıklarla süslenmiş bu minicik dalgalar, zümrüt sinelerini bu haşin kayalarda niçin inatla parçalıyor ?. Ve niçin, bu bağrı oyulmuş sahil — Sır heykelleri gibi kayalarile — anut bir sükûtu ihtiyar etmiş ?..

Dalgaların sahilden istediği ne !.
Sahillerin bu ebedî iğbirarı neden ?..

Söyle sevgili !. Ben senden ne istiyorum ?.. Ve senin mermer heykeller gibi yıllara müstehzi bu sükûtun neden ?..

III

Serde bir limon ne müşkülâtlarla yetişir .. Halbuki Lübnan dağlarında kuştan çok limon vardır ..

Ben senin gözlerinde ne ihtimamlarla yeşeremedim . Halbuki sen benim gönlümün bütün bahçelerinde hıncahınçsın !..

İSMET BOZDAĞ

Bursa ve imtidadı ovalarla, sıcak su menbalarının sureti teşekkülü

Yazan: MEMDUH UTKU

Bursa ovası ve bunun devamı gibi sayılabilen Yenişehir ve İnegöl ovaları cenuben Uludağ eski masifile (Masifile) çevrilmişlerdir. Marmara sahillerine muvazi olarak uzanan (şark - garp) bu çöküntülerin şimalinde de jeolojik teşekkülü Uludağa nazaran çok yeni bir zamana ait (muhtemeldir ki 2. inci veya 3. üncü zaman) olan sahil silsilesi bulunur. Bunlar ufak tefek avarız ile tahdit edilmiş olmalarına rağmen heyeti umumiyesile geniş düzlükler halinde uzanırlar. Bu ovaların yekdiğerine müşabih olan tulânî istikametleri bunları husule getiren Orogenes hadisesile çok alâkadardır; zira hepsi ayni jeolojik bünye üzerine bina edilmişlerdir.

Uludağ eski masifi tamamile Paleozoik bünye gösterir. Burada bilhassa sellurisist ve kalkerler (mermerler) büyük bir yer kaplar. Bu hümzelerin şiddetle metamorinin oluşu da eski olduklarına bir delil sayılır.

Ovanın şimal kenarını çerçeveleyen sahil silsilesi yukarıda da söylenildiği gibi bu masifik hemen hemen tavanını (teşekkülü daha yeni)

teşkil edecek bir bünyeye sahiptir. Çünkü buradaki humzeler ne Metomorfik ve nede eskilik emaresi tanırlar. Şu halde Uludağ masifının irtifaan yüksek bulunuşu kendini yeni zamanlarda husule gelen deniz istilâlarından (Tronsoression) lardan kurtarmış ve bu suretle ancak eteklerinde neojen (Neogen) rüsubatını tersip edebilmiştir.

Neojen Çekirgeye hakim tepelerin şimal mailesinde takriben 200 metre ile (ayni yerde hamamlarda) 670 metre arasında görülür. Paloolojik mermerler üzerinde kalker bir çimento içerisinde hamız lâvların çakılları bulunan kırmızı gureler ve konflomeralar vardır. İçerisinde kuartz çakılları bulunan gure ve konfelomeralar çöl iklimlerindeki mıntakalarda olduğu gibi Façetalı çakıllardır, bu gureler 25-30 derece meyil ile şimal ve şimali garbîye doğru dalarlar; bunların üzerinde riyolit tüfleri ve liporit lâvları gelir ki bunlar da şimali garbîye doğru dalarlar. Bu eteklerden lâv ve tüfler Çekirgeye dağru inerler. Çekirgede indifai hümzeler gureler ve kalkerlerle ve Kuartzle ve lâvlı Konzlomeralarla interratifi olarak bulunurlar; bunların hepsi garbe ve veya şimali garbîye doğru 20-50 derece mil ile dalarlar.

Çekirgedeki bu Nevgen Bursa şehrindeki mail neojen parçalarından biri olup eski neojen örtüsünün bir devamıdır. Buradaki neojen şimali şarkîye müteveccih bir çok faylarla kırılmıştır. Çekirgede sıcak su menbaları bu faylarla çok alâkadardır. Bu fayların güzel bir nümunesi Çekirgenin şarkında mevcut bir sel yatağında görülür; Mezkûr yatak takip olunduğu vakit sağ sahilinde metamorinin bir serinin (billûri şistler, ginoyisler, amfibolitler, mermerler) mevcut olduğu görüldüğü halde sol sahilinde bir neojen serisi görülür. Bu fay şimale kükürtlü sıcak su menbaına doğru müteveccihtir.

Bursanın cenubunda şehre hakim meyilleri kuvvetli sathı mailler üstünde 800-1000 metre irtifada cenuba doğru yükselen nisbeten tatlı meyilli bir mıntaka mevcuttur. Burada billûri temel üzerinde yer yer neojen parçaları vardır. Bunlar yuvarlak çakıllı konfloçeralar, riyolitler, gurreler, sarımtrak veya kırmızımtrak killer olup şimali garbîye doğru hafif meyille dalarlar. Bunlar Bursadaki neojene müşabihdir. Takribî olan bu muhtelif arazinin ayni yaşta oldukları kabul edilebilir. Bursanın cenubunda ovaya doğru mail büyük sathı mailler (façetalı faylar) bizâtihi bünye sathı olup billûri şistler ve mermerlerle münasebettedir.

itikâl evvelâ neojeni sonra da şistleri süpürmüştür ve muvakkaten seylâna mukavim satıhlar üzerinde durmuştur.

Gökderenin sol sahil mailelerinin kaidesinde mansap tarafında maksem köprüsünde tabakalaşmış iri unsurlardan mürekkep maddelere, Ebulilere, mahallî billûri şist çakıllarını havi aloviyonlara tesadüf edilir. Bu depolar şüphesiz derenin bulunmadığı bir devirde teşekkül etmiştir ki, bu devirde seylân ile eski temelin bir kısmı ve neojen arazisi tesviye ediliyordu. Buna müşabih bir tarzda Cilimbos deresi nehrin bulunmadığı bir devri işaretleyen mail travertenleri keser. Bu travertenler Hisar ile Cilimboz arasında taşlık cidarlarda görülür. Bu cidarların meyli bilhassa dikliklerin kaidesine doğru meyillidir ki, buralarda kalkerli sular akıyordu. Şüphesiz iklimî tahavvüller neticesi tüfler az veya çok kumlu ve oyuktur. Hisar ile Çekirge arasında menba sularının bırakmış olduğu tüfî saçakları hemen hemen her yerde bulunur. Esas mermerler ve neojendeki çatlaklar arasından süzülmüş sular ovanın kenarında çıkmışlar ve travertenleri (Tüfkolkez) teşkil etmişlerdir. Travertenlerin teşekkülü şu suretle izah edilebilir: Mezkûr sular daima bir mikdar hamızı karbonu ihtiva ettiklerinden kimyevî tahlile (deconposition chimigne) sebebiyet verirler; boğazın mevcudiyeti kalkerli inhilâlini kolaylaştırır. Hamızı karbonun bir kısmı su satha çıktığı zaman uçar ve diğer bir kısmı da nebatat tarafından mas edilir. Bunun neticesi olarak menba civarında kalkerlerin büyük bir kısmı teressüp eder ve böylece içinde nebatın bünyesini muhafaza eden travertenler husule gelir. Muradiye mahallesi bu kalker tüflerinden müteşekkil tıraçalar (Terrasses) üzerinde inşa edilmiştir. Bilhassa yukarıda ismi geçen Cilimboz deresi yatağını bu kalker tüfler arasında derin bir surette kazmıştır. Suların bünyeden mütevellit bir çok şelâlelerden (ropide) geçtikleri görülür ve evi biraz daha aşağılarda çok dik olup bir kanyon manzarası arz eder; Burada vadinin genişliği ancak 3-4 metre olduğu halde derinligi 12-15 metredir. Mezkûr travertenlerin ovada elektrik ve Merinos fabrikalarının olduğu yerde hali hazır depoların altında 50 metrede mevcut oldukları görülmüştür. Eski aloviyon mezutları bugünkü muhtelif sellerin aloviyon mahrutlarına hakimdirler. Bunların en şayanı dikkat olanı Gökderededir ki, bunun aslı Maksem köprüsün-

de deniz seviyesinden 280 metrede bulunur. Bu eski aloviyon mahrutu, hisar etrafinda da uzanır. Maksem köprüsünün mensap tarafındaki yamaçlarda sathı maillerin kaidesindeki iri depolar ve aloviyonlar arasındaki tezad çok iyi görülür. Halı hazır seller eski mahrutların altında ekseriya çok sarp olmak üzere yamaçlarda oyuklar kazmışlardır. Meselâ Maksem boğazı 20 metreden fazla bir derinliğe maliktir. Eski mahrutların şimalinde mansap tarafına doğru seviye farkı (Denivellaton) azalan hali hazır mahrutlar his olunmayacak surette uzanırlar.

(Devamı var)

MEMDUH UTKU

SAM YELİ

Dağ ateş ; tepeler, yamaçlar ateş ...
Ovayı yakan bir alev dolaşıyor .
Bir kor gibi kayalar .. .

Kavrulmaktan korkarak denize atılmış güneş ..
Deniz bile bir lâv gibi kaynıyor .

Her yer cehennem .. A'rafı yok bu yerin
Cennet kadar kıymeti var bir karış gölgenin ...

Bir serin nefes, yetişen imdad
Bir yudum soğuk su bir âbı hayat .

SERDAROĞLU

BENİM LÜGATİMDE

" NECİBE KIZILAY'A „

İtiraf : Göz bebeklerinde inci,
Dudaklarda boya.

Şiir : Kahkahası mavi göklerin
Ve muhteşem sükûtu engin
denizlerin.

Sevgi : Mermer şadırvanlarda hu hu
çeken kumru.

Sevgi : Hayvanat bahçelerinde kemik kemiren
en
vahşi hayvan

Sevgi = İnsan !..
Güzellik : En birinci
Eseri en büyük sanatkârın,
Anlaşılmaz büyüsüdür baharın,
Hülyaları bir mermer gibi oya oya,
Rüyaları eleyen yıldızların kalburundan,
Cana, can
Damarlara heyecan
Katan esrarlı el !.

İsyan : Kan köpüklü sel
Vuslat : Güneşli gönüllerin sisi,
Tevekkül : Yana düşen ellerin tesellisi ...
Ve ümit : Gönüller dolusu .. Gönüller dolusu ümit !..

HALİDE NUSRAT ZORLUTUNA

GAFLET

İnsan :
Biraz kemik, biraz et ...
Ve bir yığın gaflet ..
Hayat :
Budala bir sağırın tekrarladığı şarkı ..
Bu gaflet ve bu şarkı beni boğuyor .
Buna rağmen
Ben
Ne bu gafletten kurtulmak, ne bu şarkıyı
Susturmak istiyorum.

İSMET KÜR

SEN

Sen bir yığın ipeksin, seni dokumak gerek
Sen bir şiirsin yavrum, seni okumak gerek ..
Seni tanımak gerek sana tapınmak için ..

Ellerin nasırlıymış .. Sanki bundan ne çıkar ?
Senin her şeye bedel tertemiz bir kalbin var;
Bir çile ipek kadar yumuşak gülüşlerin ..

Ben bu duyan yüreği, düşünen başı sevdim ..
Dudağında gülüşü, gözünde yaşı sevdim .
Sevdim, delice sevdim, tapınır gibi sevdim ..

HAVVA

ALİ ULVİ ELÖVE [*]

Çocuk Edebiyatımız Ve " Türk dilinin grameri „

Yazan : HAYDAR TOLUN

1882 de Selânikte doğdu. İlk ve orta tahsilini orada yaptıktan ve bir sene Selânik, bir sene de Manastır Fransız mekteklerinde okuduktan sonra Selânikte hususî bir mektepte bir kaç sene Türkçe ve Fransızca muallimlikleri yapmış, bu arada Selânik darülmuallimininde imtihan vererek ehliyetname almıştır. Meşrutiyetin ilânından iki sene evvel " Çocuk bahçesi „ adile neşredilen haftalık mecmuada muhtelif makaleler, monoloğlar, masallar, manzumeler neşretmiştir. Bunlarda ilk defa olarak terkipsiz ve sade lisanla yazı nümuneleri vermiştir.

Otuz bir Mart hadisesi üzerine gönüllü olarak hareket ordusuna iştirak etmiş ve bundan az bir müddet sonra İstanbul Darülmuallimini tatbikat muallimliğine tayin edilerek orada kalmıştır. On beş sene devam eden tatbikat ve darülmuallimin muallimlikleri esnasında ilk zamandan itibaren Tedrisatı iptidaiye mecmualarında çocuk şiirlerini neşre başlamış, gençlik ve çocukluk için mektep musikisine yarayacak güfteler, şarkılar yapmış, Türkçeye dair ders nümuneleri, terbiye ve tedrise ait makaleler yazmıştır.

Basılı eserleri : Çocuklarımıza neşideler, iptidailerde çamur işleri (Fransızcadan tercüme) .

---

[*] Ali Ulvi Elöve Halkevimizin Dil — Tarih komitesinde ve Uludağ mecmuasında tesis tarihinden itibaren Türkoloji üzerinde yaptığı kıymetli etütlerle faydalı olmuş değerli bir halkçı ve Halkevleri muhibbidir.

Halkevimizde doktor Şefik İbrahim İşçil ile birlikte beş sene devamlı bir mesai sarfederek sıhhat Vekâletinin Halkevimize gönderip öz Türkçe karşılıklarının bulunmasını istediği 12000 küsur tıp ıstılahının Türkçe karşılıklarını büyük tetkiklerden sonra tesbit etmiş kıymetli bir dilcidir .

Dîvanı lügatüt Türkteki " Türk nazım şekilleri „ hakkındaki etütleri ve diğer müstakil yazı ve tenkitlerile mecmuamıza büyük yardımları dokunan Ali Ulvi Elövenin yazdığı çocuk şiirleri üzerindeki çalışmasını belirten bir yazıyı okuyucularımıza sunuyoruz ..

ULUDAĞ

Sarfı türkî (müşterek : fiil bahsine kadar .)

Basılmayanları : İlkmekteplerde ezber ve inşad (Ruşen Eşrefle müşterek) , ecnebî memleketlerde ve bizde alfabe usulleri, halk alfabesi, nazım usulleri .

Ali Ulvi, Türkçe tedrisat ile meşgul olmağa başladığı zamandan beri bir taraftan da Türkoloji ile devamlı olarak meşgul olmuş bir türkçeci, dilcidir.

Son yıllarda çalışmalarını bilhassa bu yolda teksif etmiştir. Bu yoldaki çalışmaları arasında Fransız müsteşriklerinden " *Déni* ,, nin Türk diline dair Fransızca yazmış olduğu " *Grammaire de la Langue Turque* ,, adlı büyük gramerini kendi tetkik ve notlarını da ayrıca katmak suretile dilimize çevirmiştir ve bu eser bugün " Türk dilinin grameri ,, adile çıkmıştır .

" Divan lügatüt Türkteki halk şiirleri ,, hakkındaki kıymetli bir etüdü de Bursada " Uludağ ,, mecmuasında çıkmıştır.

Ali Ulvinin pedagojik cephesi :

" Tedrisat mecmuası ,, nın 1916 yılına ait sayılarından birinde çıkan, " M. Cevdet ,, in bir konferansında " Satı ,, beyden bahsedilirken :

" Tedris ve tahrir lisanının sade olmadığını ve bilhassa çocuklarca anlaşılması kabil olmadığını görerek memleketimizde tesiri pek şamil bir tarzda " Çocuk edebiyatı ,, tesis ve bu sahada manzumeler tercüme ve tahriri için " Ali Ulvi ,, beyi teşvik etmiştir. Satı bey, çocuklar için edebiyat gayesinde Tevfik Fikret beyi de yardımcı bulmuştur. Küçük asker, karınca ile ateş böceği manzumelerini çocukların anlayabileceği bir dilde yazan Fikret beydir ki muallim mektebinde edebiyat dersi de vermek suretile Satı beyin çalışmalarına iştirak eylemiştir ,, denilmektedir.

Filhak ka Ali Ulvi " Çocuk edebiyatı ,, mız için çak çalışmıştır. Onun " Hügodan ,, , " Lamartin ,, den dilimize yapılmış çok güzel adapte şiirleri vardır. İbrahim Alâettin de buna işaret etmektedir :

" Hattâ *après la bataille* isimli manzumede ,, " Hügo ,, nun babası jeneral " Hügo ,, ya ait bir menkıbe de vardır ki bu şiir Ali Ulvi bey tarafından " çocuklarımıza neşideler ,, ismile neşredilmiş olan kitapta " muharebeden sonra ,, adile, mevzuu bize tatbik edilmek suretile ve muvaffakiyetle tercüme edilmiştir ,, [İbrahim Alâettin, Viktor Hügo, S. 90]

Ali Ulvinin, " çocuklarımıza neşideler ,, adlı eserinin baş tarafına Sati bey tarafından yazılmış bir yazıyı hem Ali Ulvi hakkında, hem de " çocuk edebiyatı ,, mız için ileride bir vesika teşkil eder ümidile buraya alıyorum :

" Edebiyatımızın en ehemmiyetli noksanı — fikrimce — avama ve bahusus etfale mahsus âsar hususundaki fakrı şedididir.

Edebiyatı atika için, bu hal pek tabiî idi : Asarı edebiyede herşeyden ziyade sanayii lafziyeye ehemmiyet verildiği, bir sürü arabî ve farisî kelime ve terkipler ile temin olunan tamtarak ve ihtişamın her bir meziyete faik telekkî olunduğu sıralarda, bittabi ne bir "edebiyatı avam ,, teşekkül edebilir, ne de bir " edebiyatı etfal ,, tevlit edilebilirdi .

Umuma hitap edebilecek bir edebiyat, ancak, bu tarzı telekkinin terkedilmesinden sonra vücut bulabilirdi. Bunun için bizde edebiyatı avam, edebiyatı cedide ile birlikte doğmuş gibidir. Fakat maatteessüf bu edebiyat, asıl edebiyat kadar mazhar terekki olamadı : Bu iki edebiyat — başka memleketlerde olduğu gibi — bir birinden ayrı birer sahada — bir birini itmam ve bir birine muavenet ederek — ilerleyeceklerine, bir birine mübariz, bir birine hasım bir vaz'ı tavr aldı. Onun için doğmağa başlayan edebiyatı avam, pek basit ve iptidaî bir halde kaldı .

Edebiyatı etfale gelince, o — Maatteessüf — bunun kadar bir mazhariyete bile nail olamadı; belki en ziyade " çocuklarla iştigal edenler çocuk kalırlar ,, hükmünün umumî bir kanaat teşkil etmesinden dolayidir, etfalin bu husustaki ihtiyacatı çok daha uzun bir müddet nazarı dikkate bile alınmadı; hem lisanı ve hemde manâsı çocuk zihninin erişebileceği seviyede manzumeler ve şarkılar — ilânı meşrutiyete kadar — mefkut denilebilecek derecede mahdut kaldı.

Üç seneye yakın bir zaman evvel, darülmuallimin müdüriyetini deruhte ederek, nümune ve tatbikat mektebi iptidaisinin teşkil ve tesisi için hazırlanmağa başladığım vakit, edebiyatımızın bu noksanını pek acı bir surette hissetmiş, böyle bir mektebin muhtaç olduğu şeylerden bizde en müşkülüttedarik olanların şiir ve şarkılardan ibaret olduğunu görmüştüm, bu sebeple, Tevfik Fikret beyin " hep kardeşiz ,, ve " küçük asker ,, şarkıları ile, " Ağustos böceğile karınca ,, ve " az tamah çok ziyan verir ,, efsanelerini — edebiyat etfalimizin bu parlak ve mükemmel enafis-i asarını — elime aldığım vakit, büyük bir endişeden kurtulduğum için, tarife sığmaz bir sürur hissetmiştim.

Tatbikat mektebi açıldığı vakit, elimizde bu iki efsane ve iki şarkı ile, Süleyman Nesip beyin bir manzumesinden ve Mehmet Emin beyin üç dört manzumesinden başka bir şey yoktu. Bunlar, ilk — bir kaç aylık — ihtiyaçlarımızı def'e kifayet etmişti; fakat bir kaç ay geçince, bunlar okutulup ezberletilince, bu husustaki ihtiyaç, yine kemal şiddetle avdet etmiş idi. O zaman enzarı dikkati bu ihtiyaç üzerine alenen celb etmeğe mecbur olmuş; Darülmuallliminde umumî bir konferans tertib ederek bunda şiir ve musikinin talim ve terbiyedeki ehemmiyetini izah etmiş idim:

" Nagmedar ve mevzun olan cümleler, adî cümlelerden daha kolaylıkla hıfz ve tahattur edilir; daima nazımlar, nesirlerden kat kat daha büyük bir kolaylıkla ezberlenir; ve ezberlenmiş olan nağmeli ve vezinli sözler adi sözlerden daha kolay, daha sık ve daha çok hatırlanır. Demek ki: nağme, ahenk, vezin . . Sözleri zihinde kökleştiren,ta kalbe kadar nüfuz ettiren, insanın hüviyeti maneviyesinde uyuyan fikirleri uyandıran ve hisleri galeyane getiren bir vasıtadır. Bu vasıta insanda ahlâkî ve vatanî hisler ikad ve ikaz etmek, kalblerde asîl ve necib heyecanlar husule getirmek hususunda pek kıymetdar hizmetler ifa edebilir....

Şurası da şayanı dikkattir ki: vicdanın gayet mütereddit kaldığı zamanlar olur; ahlâkan sukut ekseriya bir tevakkuf, bir tezelzül, bir ihtizaz ile başlar. İşte böyle bir tezelzül ve tereddüt devirlerinde ufak sebepler büyük tesirler yapar; şiirin, şarkıların ve umumiyetle edebiyatın böyle zamanlarda tesiri bir kat daha şiddet kesbeder. Bazan derunî bir sada, hatifî bir nida vicdan için kavi bir saiki reha teşkil eyler. Bu derunî sadalar, bu hatifî nidalar ise ekseriya — evvelce öğrenilmiş — bir darbı meselin, bir şiirin, bir nağmenin tekerrüründen ibaret bulunur. Onun için çocuklara ahlakî ve vatanperverane şiirler ve şarkılar öğretmek büyük, pek büyük faideler temin eder .. „

Demiş ve nümune olmak üzere yedi sekiz şiir ve şarkı inşad ettirerek bunların tesiratı hissiye ve terbiyevisini göstermiş, en nihayet konferansa şu sözlerle hitam vermiş idim :

" Biz, işte böyle şiirlere, böyle şarkılara pek muhtaç bir haldeyiz. Üç yaşındaki çocuklardan yaşlı başlı adamlara varıncaya kadar bütün sınıf halkın fikir ve kalbine hitap edecek, bütün sınıf halkın hissiyatını tasnife ve ikaza medar olacak — derece derece — bir çok şiirler ve şarkılara müftekarız.

Bu ihtiyaç ve iftikarı bütün şiddetile his ve takdir ettiğim için, burada bulunan ve bulunmayan bütün şairlerimizle musikişinaslarımıza tevcihen hitap ederek, kendilerinden bu ihtiyacatımızı defede-

cek şiirler ve şarkılar tertibine himmet etmelerini ricaya mecbur oluyorum.

Bunu kendi namıma değil, müdürü bulunduğum bu müessese namına rica ediyorum; ve bu müessese nasıl atimizi ihzar edecek olan mürebbileri yetiştirmekle mükellef olduğu için, onun namına vuku bulan bu ricam, kaviyyen ümit ediyorum ki, tesirsiz ve semeresiz kalmayacaktır.

Mükerreren söylediğim bir sözü şimdi burada tekrar edeceğim : Mektep muallimleri, büyük bir ordunun efradı gibi telekki olunabilir. Bir ordu ki haricî ve maddî düşmanlara değil, dahilî ve manevî düşmanlara karşı harp ile mükellef !.. Bir ordu ki düşmanların en kavî ve en mühliki, müstebitlerin en bi aman ve en mızırı olan cehaleti imha ile muvazzaf !.. Milletlerin mukadderatı da asker orduları kadar — ve hattâ ondan ziyade — bu manevî ordularının mükemmeliyet ve faaliyetine tabi !..

Bu manevî ordularda, muzaffer olmak — fikir ve kalbi feth ve teshir etmek — için bir çok vasıtalar ve silâhlar kullanmak mecburiyetindedir. Ahlâkî ve vatanperverane şiir ve şarkılar, işte bu vesait ve eslehai teshiriye cümlesindendir. Bu kabil şiirler ve şarkılar kalbin amakına kadar nüfuz eder birer sehamı fazilet ve hamiyyettir.

Ben deminki ricam ile, şairlerimizle musikişinaslarımızı, işte bu büyük ve mühim ordu için lâzım olan okları ve silâhları imâl ve ihzara davet etmiş oluyorum; ve ümit etmek istiyorum ki : Bu davete icabet — bu ordunun teçhizatına muavenet — edeceklerin miktarı az olmayacaktır !.. „

Bu davete en evvel icabet eden, muallim ordusunun bu husustaki teçhizatına en ziyade ikdam ile muavenet eyleyen zat, Ali Ulvi bey oldu: Mumaileyh, o zamandan beri, işte böyle bir kitap teşkil edebilecek mikdarda, güzel çocuk ve mektep manzumeleri ile şarkıları vücuda getirdi.

Bu kitabı karilere bilhassa muallim ve mürebbilere takdim ve tavsiye etmek, bana samimî bir zevk veriyor ..

Son iki sene zarfında “ etfale mahsus manzume ve şarkılar „ meselesi etrafında pek muhtelif ceryanlar husule geldi : Bir taraftan bir çok zevat, bu tarz manzume ve şarkıların “ çocuk akıl ve ruhu, çocuk ihtiyaç ve kabiliyeti „ noktai nazarından tenkit edilmesi lüzumunu takdir edemeyerek bunlara asıl şiirlerinkinden katiyen farksız bir nazarla baktıkları — bunlarda asıl

şiirlerdekinden farksız sıfatlar ve meziyetler aradıkları — halde.. Diğer taraftan bir takım zevat da " etfale mahsus ,, olmayı, her türlü nekaisi setr edebilecek bir mazeret gibi telekki ederek bu tarz eserlerden hüsnü zarafet, hattâ nezahet endişelerini kaldırıyor; zevki selimin, hattâ akıl ve mantığın muktaziyatını bile kale almıyorlar.

Ali Ulvi bey birincilerin itirazlarına ehemmiyet vermemiş, fakat ikincilerin hatalarına da düşmemiştir. Kendisini bilhassa bu noktai nazardan tebrik eder, ve bu yolda — gittikçe daha mükemmel — eserler tertip ve neşrine himmel ve muvaffakiyetini temenni eylerim ... Darülmuallimin Müdürü SATI

Genç yaşında beklenmeyen ölümü hepimizi müteessir eden şair Kemâl Ergenekonun 1932 senesinde yazılmış bir şiirini ruhunu taziz ve hatırasını yadetmek için bu sahifeye alıyoruz.

ULUDAĞ

DENİZ ŞARKILARIMIZ

I

Yeşerdi içimizde çilek dudaklı bahar;
Deniz çırpınıyorken göğün ışık ağında.
Gemimiz yeni doğmuş çocuktu kucağında,
Yelkenleri neş'emiz gibi doldurdu rüzgâr.

Yepyeni iklimlerde çözülüyor ufuklar ..
Nasıl seslerle dolar orman şafak çağında,
Nasıl tutuşursa aşk bir genç kız dudağında,
En coşkun bir şarkıyı haykırıyor çocuklar ;

Ülkümüz bir alevdir yüzünde hepimizin;
Yanıyor göğsümüzde kasırgalanmış bir hız,
Şahlanıyor altında dalgalar gemimizin.

Bağrımızın hıncını sulara katacağız,
Güneşler gibi doğduk gözlerine denizin,
Güneşler gibi yine denizde yatacağız.

M. Kemâl Ergenekon

Ahmed Cevdet Paşa (1)

IV

Lofçalıdır. Tahsili İstanbuldadır. Reşid paşanın oğullarına muallimlik etmiş ve müderris olmuştur. 1270 de Vak'anüvisliğe, 73 de Meclisi Tanzimat, 78 de Tanzimat Meclisi Valâ ile birleşerek Kavanin dairesi azalığına, 80 de Anadolu Kazıaskerliğile Bosna - Hersek Müfettişliğine, 82 de İstanbula dönerek Meclisi Hazain azalığına, o sene içinde Vezirlik rütbesile Adana ve Haleb valiliğine. 84 de Ahkâmı Adliye Reisliğine ve 85 de Reislikten Nazırlığa, 1287 Muharremininde Bursa Valiliğine, 88 de Şurayi Devlet azalığile Adliye Dairesi Reisliğine, o sene içinde Islahat komisyonu azalığına, 89 da Maraş Valiliğine, bir müddet sonra Şurayi Devlet azalığına, Evkaf Nazırlığına, 90 da Maarif Nazırlığına, 91 de Şurayi Devlet azalığı ile Reis Muavinliğine, o sene içinde Yanya Valiliğine, 92 de ikinci defa Maarif Nazırlığına, üçüncü defa Adliye Nazırlığına, 93 de Suriye Valiliğine ve üçüncü defa Maarif, Adliye Nazırlıklarına ve ilâveten Şurayi Devlet Reisliği vekilliğine, 94 de Dahiliye Nazırlığına, 95 de ikinci defa Suriye Valiliğine, sonra Ticaret Nazırlığına, 96 da Sadaret Vekilliğine, Yeni Heyeti Vükelânın teşekkülünde Adliye Nazırlığına tayin edilmiş, 99 da ayrılmış, 303 de dördüncü defa Adliye

(1) **Daha fazla malûmat edinmek isteyenlerin (Evkafı Hümayun Nezaretinin tarihçei teşkilâtı ve Nüzzarın teracümüahvali) ve (Maarifi Umumiye Nezareti tarihçesi teşkilât ve icraatı) adlı eserlere müracaat etmeleri.**

N. A.

Nazırı, 307 de Meclisi Hassı Vükelâya Memur olmuş, 5 Zilhicce 1312 de 80 yaşında iken vefat edip Fatih Camii ve türbesi avlısına gömülmüştür. Müşarunileyhin eserleri :

12 cilt Tarihi Osmani, Kavaidi Osmaniye (Fuad paşa ile Bursada bulunduğu sırada yazmıştır), Hülâsai telifül kur'an, Kısası enbiya ve tarihi hulefa, Belâgati Osmaniye, Mukaddimei İbni Haldun, Miyarı sedad, adabı sedad, fenni ılmil âdab, Takvimül edvar, Beyanül ünvan, Tarifül irtifa, Risaletül vefa, Mecmuai Aliye, Tezakiri Cevdet, Kırım ve Kafkas tarihçesi, Divani Saib şerhinin tetümmesi, Safiyei İbni Hacib, Mutavvel, Netayicül efkâr, Bina, Emsilei muhtelife üzerine talikat, Medhali Kavaid, Kavaidi Türkiye, Ettrhib vettergib tercümesi, Mecmuai eş'ar, Esami şerife şerhi, Mecmuai Ahmed Cevdet vs.

Mecellei Ahkâmı Adliyeyi telife memur Cemiyeti Fuzalaya riyaset eden Farisî Arabî lisanlarını fasîh bir surette görüşen ve yazan, Bulgarca ve Fransızca da bilen siyasî, Hakîm, Edib, Müverrih ve bazan şiirle de meşgul olan Müşarünileyhin Beyitlerinden:

Ger ye'sü humarın virecekse sonunda
Evvelce şikest olsun O bimanei ümid

Uymaz zamana kimseye hakkile çaresiz
Lâkayd olub da gitmeli âdem uyarına

Hubanı bîvefa gibi dehri desise baz
Nâz ehline niyaz eder, ehli niyaza naz

Mısralarından:

Şanei zülfü sühandir itiraz

Gelecek sayıda beşinci Vali Ali Rıza paşa yazılacaktır.

NECİP AKSOP

Osmanlı Müellifleri 2-1. 131
Sicilli Osmanî 2.90

Namık Kemal ve Ideolojisi

Yazan : NAMDAR KARATAY Bursa : 1941

Ülkü mecmuası : Ağustos 941
sayı 102 den aynen alınmıştır. [*]

1940 - 1941 senesi içinde Namık Kemal vesiylesile yazılan yazıların en iyisinin, hattâ en orijinâlinin Bursa'da yazıldığını söylersem hayret etmeyiniz. Gerçekden Namık Kemal etrâfındaki neşriyatın büyük bir kısmını "tekrar„ addetmek mümkündür. Çoğu zâten söylenmiş, yazılmış şeylerdir. Fakat Bursa'da neşredilib, şimdiye kadar hiç kimse tarafından mevzû-ı bahs edilmeyen bu eser, Namık Kemal'in şahsiyetini ve doktrinini aydınlatan ve kelimenin tam mânâsiyle orijinâl olan fikirleri ihtivâ etmekdedir.

Müellif, Namık Kemâl'i tedkıyk ederken şöyle düşünüyor: «Bu gün realiteye uygun bir lejand, bize büyük vatan peygamberinin ancak can verirken "Ah Vatan„ diye haykırdığını nakledebilir. Fakat doğarken feryadlarından böyle bir sesin kasdetdiğini iddiâ etmek gülünç ve mantıksız olur. Bunun için ben burada Namık Kemal'i herşeyden evvel içtimâî bir hâdise olarak tedkıyk etmek isteyo-

---

[*] Mecmuamızda intişar ettikten sonra ayrıca küçük bir broşür halindede tabedilen bu kıymatli etüde karşı duyulan sempati ve kadirşinaslık mecmuamızı çok mütehassis etmiştir.

Ancak her ay intişar eden Ülkü dergisinin Halkevi neşriyatını takip eden sütunlarında Dergimiz hakkında hiç bir mütalâaya ve hattâ ismine bile tesadüf etmemiş bulunmamız şayanı dikkattir. Yalnız son kapağın iç sahifesinde Bursada üç ayda bir çıkan Uludağ isimli bir dergiye işaret ediliyor.

Her ay muntazaman gönderdiğimiz mecmuamızın, 1941 yılı başlangıcından itibaren aylık olarak intişar ettiğinden, iyi veya kötü bir muhtevaya malik bulunduğundan, habedar olmamak, Halkevleri mecmuası olan Ülkü için ne dereceye kadar müsamaha götüreceğini bilmiyoruz.

ULUDAĞ

rum.„ (sf. 61)

Bu satırlardan anlaşıldığı gibi müellif eserini, modern sosyoloji görüşü ile yazmışdır. Fakat bu kâfi mi? Göründüğüne göre eser sâhibi, sosyolojik usûlü psikolojik bir usûl ile tamamlayor. Bu usûl, meşhur Fereud'un telâkkıysinin muvaffakıyetli bir tatbikatından ibâretdir: « Bir idealin doğmasından en esaslı psik - fizyolojik şart olarak teessürî halleri görüyoruz. Zâten bu hususda birçok psikoloğlar müttefikdir. Yüksek bir teessürü haiz olmayan bir insanda idealin doğmasına, sistemleşmesine ve bir eser olarak ortaya çıkmasına imkân yokdur. Fakat ilk şart olarak aldığımız bu teessüriyet doğrudan doğruya; ideali yaratmağa kâfi değildir. Mizaçları itibariyle bu vasfı hâiz olanlar dâimâ bulanık, belirsiz bir ıztırabın yükünü taşırlar, alıngandırlar ve bu alınganlıkları kendilerini muhitleriyle daimî bir uygunsuzluk içinde yaşatır.... Freud'un refoule dediği.. . tipler hep bu negatiflerden başka birşey değildir.» (sf. 16).

Bundan sonra bu nazarî telâkkıynin Namık Kemal'in şahsiyeti üzerinde yapılmış bir tatbiykatı görülmektedir.

Eserin orijinalistini teşkil eden noktalardan biri de «mutasavvıf» ile «idealist» arasında mânevî bağlılık te'sis eden kısımda görülüyor: "Mutasavvıfın sevgilisi Allah idi, daha ileride tahakkuk edecek layik cemiyetin mübeşşiri olan Kemal'de "cânan,, vatanı oldu.„(sf.22). Bu hususda Fuzûlî ile Namık Kemal arasındaki mukayeseler, bu mevzûda düşünmek isteyenleri hayli düşündürecekdir.

Görülüyor ki şöyle bir temâs edüb geçmekle iktifa etdiğiz "Namık Kemal ve idealizmi„ eseri, şâirin yüzüncü doğum yıldönümü münâsebetiyle yapılan neşriyat içinde, bizim bildiğimize göre yegâne "tekrar„ olmayan bir fikir faâliyeti nümûnesidir. Yazık ki eser, Bursa'da neşredilmiş, İstanbul'da ve Ankara'da Namık Kemal neşriyâtı ile alâkadar muhitlerce meçhûl kalmışdır. Meselâ "ULKÜ„ nün 95 ve 96 ncı nüshalarında "Namık Kemal ve Matbuat„ başlığı altında Namık Kemal münâsebetiyle yazılan yazılar ve eserlerden bahseden muharrir için bu kıymetli kitab meçhûl kalmışdır. Modern sosyoloji ve psikoloji nazariyelerinin de anlaşılmasına ve hazmedilmesine yarayan bir tatbiykat olması bakımından Bursa'da neşredilen «Namık Kemal ve idealizmi» ni lise felsefe dersleri için yardımcı bir kitab olarak seçmek ne elverişli olur. Doğrusu, kırk yıllık kültür merkezimiz olan İstanbul'da ve yeni devlet merkezimiz olan İstanbul'da Namık Kemal münâsebetiyle yapılan neşriyat arasında rastlayamadığımız ve Türkiye çapına göre gerçekten orijinal olan bir eserin Bursa'da neşredilmesi, Cümhuriyet Devri'nin Bursa'sı için bir kazanç, hattâ haklı bir öğünme vesilesi olabilir. Müellifi hararetle tebrik ederiz.

Dr. N. L.

Bir tenkide cevap

" Yeni Türk ,, dergisinin ağustos 941 tarih ve 104 sayılı nüshasında dergimiz hakkında şu yolda bir tenkid görülmüştür :

(Uludağ : Bursa Halkevi dergisi Mayıs 941 cilt (?) sayı 35)

68 sahifelik bir eb'ada sahip bulunan bu Halkevi mecmuasının münderecatı, eb'adına nisbetle pek zayıftır. Fakat Namdar Karatayın " Edebiyat örnekleri ,, ve " Omurbey vakfiyesi ve yeni bulunan bir vesika ,, isimli yazıları, Necip Aksopun " İzzet paşa ,, yazısı, Zeki Pınarın " Bursada mevlevilik tarihine ait notlar ,, yazısı, Hüseyin Kocabaşın " Bursa surları ,, yazısı, yine Necip Aksopun " Keşteri ,, isimli yazısı kayde değer bir mahiyet taşımaktadırlar.)

Arkadaşımızın pek zayıf bulduğu 35 sayılı dergimizdeki yazıların isimlerini kapak tasnifinden aynen alıyoruz :

— Makale —

Devrim diyalektiği : Namdar Karatay
Estetik terbiye hakkında : Haydar Tolun
Çocukların komportman ve elemanter zekâ tezahürleri : Mithat Özgüç
İnönünden notlar : Muzaffer Alper.

— Tetkik —

Edebiyat örnekleri : Namdar Karatay

Omurbey vakfiyesi ve yeni bulunan bir vesika : Namdar Karatay
İzzet Ahmet paşa : Necip Aksop
Bursa mevlevilik tarihine ait notlar : Zeki Pınar
Bursa surları : Hüseyin Kocabaş
Osman Gazi : Necip Aksop
Bursa — İznik jeolojik ve coğrafik tetkik : Memduh Utku
Bursa suları : İhsan Uzer
Küşteri : Necip Aksop
Bundan sonra :

Namdar Karatay, Macit Aray, Emin Ülgener, İsmet Bozdağ, Nezihe Ülgen, M. Niyazi Akıncıoğlu imzalı 6 şiir.

Bundan başka manevî huzur isimli bir hikâye ile Halkevimizin bir aylık resimli çalışmasını ihtiva eden bir kronik ..

Mecmuanın her hangi bir sayısını olduğu kadar, bu sayısını da ele alanlar göreceklerdir ki, bütün yazılar bir emek ve tetkik mahsulüdür. Her şeyden evvel kültür seviyemizi yükseltmek ve vilâyetimizin mahallî rengini aksettirmek gayesile intişar eden dergimizde yazıların - Yeni Türk mecmuası sayın münekkidinin alâka göstermemesine rağmen - memleket çapında bir kıymet olduklarında ısrar edebiliriz.

Evvelâ dikkate alınmayan yazıların ne olduklarını görelim :

Devrim diyalektiği, estetik terbiye hakkında, çocukların komportman ve elemanter zekâ tezahürleri, İnönünden notlar, Bursa — İznik jeolojik ve coğrafık tetkik Bursa suları ve bir kelime ile bütün şiirler..

Muharrir, bu ayıklamasından anlıyoruz ki, terbiyevî, felsefî ve edebî yazılara karşı bir sempati göstermiyor. Münakaşa edilecek mühim bir mesele olmasına rağmen bir kenara bırakalım. Ve sayın münekkidin Halkevi dergilerinin münhasıran mahallî olmalarını arzu ettiğini kabul edelim. Bu takdirde listeden çıkarılan Bursa suları ve Bursa — İznik jeolojik ve coğrafik tetkik isimli yazılara hangi mazereti bulacağız ..

Eğer serdedilen fikirde münekkit hakikaten samimî ise şu kanaata varmamız kabildir: Halkevi dergileri tamamen tarihe ve edebiyat tarihine hasredilmelidir. Çünkü tetkik olarak dikkate alınmayan Bursa suları, Bursa — İznik jeolojik ve coğrafik tetkiki isimlerinden de ko-

layca anlaşılabileceği gibi, münhasıran jeoloji ve coğrafya bakımından bir etüttür.

Bu " donné ,, ye indikten sonra meseleyi münakaşa etmeye lüzum kalmaz, kolayca teslim edilirki, bir mecmuanın büyük inkılâplar geçirmiş dinamik bir cemiyette vazifesi, sadece bir tarih hocalığı etmek değildir. Bir mecmuanın vazifesi, belki her şeyden evel umumî kültür seviyesini kımıldatmak ve kütlelerin geçeceği yollara aydınlıklar dikmektir. Kendi muhitinde yeşeren edebî ve felsefi hareketlere mihver olmayan mecmualar, içtimaî vazifelerini ihmâl etmiş sayılmazlarmı ?..

Muhitımizdeki genç sanat duygularının bir ifadesi olan şiirlere yer vermemek " Uludağ ,, mecmuası için, bunları keenlemyekûn addetmek " Yeni Türk ,, mecmuası sayın münekkidi için bir kadirşinassızlık olmazmı ?.. Bunu bilmek isterdik !..

— ULUDAĞ —

BUGÜNKÜ BURSA SULARI

VII

İhsan Uzer
Belediye Su Fen Memuru

köyüne gider. Garba doğru ayrılan künk yolu (nizam oğlu) deresi ve tarlaların içinden (piremire) oradan da askerî lise arkasındaki taksime dökülür. Taksimde şimale doğru ayrılan kol askerî liseye garba doğru ayrılan kol bu civarda (Kadriye) mahallesinde birkaç eve uğradıktan sonra (Karınca dere) yi kat ederek (Molla arap) su taksimine dökülür. Setbaşı ve civarındaki fabrikalar ile Eşrefilerdeki fabrikalara ayrılan 15 kadar kol bu taksimden ayrılır. Mikyası ma derecesi 5 olan bu suyun şehre 5 kilometre mesafeden gelir.

Bay Hâsip bu su hakkında :

(Kaplu kaya) suyu hoş kaba kacağa sığmaz,
Sedde kebedü tahalı eridirmiş ol mâ.

demektedir.

109 — Zeyniler Ayazması :

Bursanın şarkında ve Zeyniler mahallesinde ve Destereci Musta-

fanın evinin altındadır. Menbaın üstü güzel bir kemerle örtülüdür. Şimale doğru bir kanal vasıtasile Zeyniler tekkesine ve bundan sonra birkaç eve gittikten sonra nihayet bulur. Menbaın cenubu şarkisinde ve Zeyniler medresesinin 3 metre şarkında (Molla Hayali) hazretlerinin kabirleri mevcuttur.

Bu mahallede bir kaç ayazma daha vardır.

Bay Hâsip miyahiyesinde (Zeyniler) suyundan bahsetmektedir. Fakat bu isimde bir kaç su olduğundan acaba miyahiyesindeki (Zeyniler suyu) yukarıda yazdığım sumudur ? Miyahiyede :

(Zeyni) ler suyun içüp kalbini tezyin eyle,
Atşeden eyleme takdir derunun kat'â,

deniliyor.

Abdüllâtif bu su hakkında :

(Zaviyei zeyniye havuzunda cârîdir. Abdüllâtif Kudusi hazretleri tarafından bulunmuş olduğu rivayet edilir. Asıl menbaı havuza yakın sed kenarında bir taş altından çıkar lâtif ve hafif bir sudur. Bu suda zemzem çeşnisi hissedilir.) diyor. Bu izahata nazaran bahsedilen su bu sudur. Halen ayni yerlere carîdir. Mikyası ma derecesi 23 dür.

110 — Asa suyu :

Bursanın Piremir mahallesinde (Hatunkadın) hanesi yanından çıkar ve şimale doğru ilerleyerek (Elma dibi) ve (Pelit dibi) mevkilerini geçerek Emirsultan mahallesinde (Beşyol ağzı) na ve buradan da bir çok kollara ayrılarak bu civar mahallâta gider.

Mikyası ma derecesi 23 olan bu su hakkında Hâsip :

(Hoş gelür pirlere içmeğe bu ab (âsâ)
Anı izharı kerametle akıtmış mevlâ) demektedir .

Abdüllâtifde :

Asâ suyunun (Sultan emir mahallesinde olduğunu ve hazreti emir asasile urup çıkardığını ve bazı hastalara şifa verdiğinden içildiğini ve meşhur bir su olduğunu) söylemektedir.

111 — Şam Şems suyu :

Bursanın şarkında Piremir mahallesinde (furuncu İbrahim) bah-

çesi başından çıkarak garba doğru ilerler ve (havuzlu bağ) ve (Muslih baba) mevkilerini geçerek emirsultan mahallesi beş yol ağzına oradan da bu mahalleye taksim olur. Mikyası ma derecesi 23 dür,

112 — Kurt basan suyu :

Kaynağı teferrüçten Kaplı kayaya giden yolun sol tarafından ve tabak (Hüseyin) bahçesinde bulunan bu su lağım vasıtasile Emir sultan ve Şible mahallelerine gelir. Emirsultan camii kapısında üç kurnalı çeşme bu sudandır.

(Baba efendi zade şeyh Sait) bu su hakkında :

(Kurt basan) suyu koyun sürüsünü irvâ itmez,
İder enbanı çoban gibi derunu imlâ)

diyor.

Mikyası ma derecesi 18 olan bu su lâğım ve künk tesisatıdır.

113 — Kuyu suyu :

Emirsultan mahallesinde (Havlucu Halil) ve Belediye muhasebe memurlarından (Fehmi) nin evlerinden çıkan bu kuyu suları bu civarda bir çok evlere gider.. Yazın pek az akmaktadır. Bu mahallede daha başka kuyular da vardır.

114 — Fındıklı suyu :

Teferüç su deposunun şarkında ve (Karınca) deresi kenarındadır. Birkaç menbadan ibarettir. Derenin şarkından künk tesisatla şimale doğru ilerler ve (Kadriye) mahallesine ve (askerî lise) içinden (Kösereciler) mahallesine gelir.

Mikyası ma derecesi 13 olan bu su hakkında Hâsip :-

Abı (Fındıklı) nola olsa gümüşden âlâ,
Fındık altını kadar nef'ini görür fıkara.

diyor.

115 — Hasan Hoca suyu :

Meydancık camii yanındaki çıkmaz sokakta bir evin içinde çıkan

bu su meydancık furun karşısındaki çeşmeye kadar gelmektedir. Eskiden buradan bir kaç eve daha gidermiş. Mikyası ma derecesi 15 dir.

116 — Çatal suyu :

Beyazit paşa mahallesinde Çatal camii önünde çıkan bu su İncirli mahallesine kadar gider. Mikyası ma derecesi 12 dir.

Hâsip bu su hakkında da :

İçmeğe abı (Çatal çeşme) yi âlem teşne,
Yerekan zahmine nola iderlerse devâ.

diyor.

Abdüllâtif de :

(Yeşil imaret binaları arkasında Ayaspaşa türbesi semyinde bir mahalden çıkar, İncirli mahallesine iner ve İncirli hamamına caridir. Başı soğuktur. Molla fenarinin bulmuş olduğu rivayet edilir .)

demektedir. Bu su bugünde ayni yerde ve ayni semtlere caridir . Künk tesisatı mevcuttur.

117 — Feyzullah paşa — Fazlı paşa suyu :

Bu su Emirsultan camii mihrabı altından gelmekte ve Feyzullah paşa, Hocataşkın mahallelerine kadar künk tesisatla tevzi edilmektedir.

Emirsultan mezarlığı altında mahalleye giden sokak başında bir hayratı vardır. Mikyası ma derecesi 30 dur.

Hâsip bu su hakkında :

(Fazlı paşa) suyunu cümleye tafdil ederim,
Suyü sultan emir oldu o âbe mecrâ ..

demektedir.

118 — Ayrancı suyu :

Kara Abdurrazak mahallesinde ve Askerî lise yolu altında bahçelikte çıkar ve ayni mahalledeki evleri sulayarak Şible, Hocataşkın mahallelerine kadar gider. Mikyası ma derecesi 23 dür.

Hâsıp bu su hakkında da :

Ta'mı süt ta'mıdır (Ayrancı) suyunue ammâ,
Sedde iras eder mideyi eyler irhâ.
demektedir.

Abdüllâtif de bu suyun yeri ve lezzeti hakkında şu malumatı vermektedir.

(Ayrancı suyu: Muradiye semtinde yenice mahallesinde Ayrancı Abdullah nam kimesnenin bahçesinden çıkar bir pınardır. Çınarönü nam mahalde köprüye yakın yol üzerinde çeşmesi vardır. Soğuk fakat kaba bir sudur. Midede geç hazım olur. Tok karnına içilse taamı ifsat eder.) diye yazmaktadır.

Bir çok araştırmalara rağmen Muradiye mıntakasında bu (Ayrancı) nam suya tesadüf edilememiştir. Eski güzergâhlar gözden geçirilmiş ve Abdüllâtifin bahsettiği çeşme yerleri tetkik edilmiş ve neticede bu suyun bugün (Meryem ana ayazması) namile maruf su olduğu anlaşılmıştır.

Meryem ana ayazmasının nerede olduğu ve nerelere kadar gittiği ileride yazılacaktır.

119 — **Çalıca dere :**

Karabelenden cenuba doğru Soğukpınar nahiyesine giden yolu takip ederken 1120 rakımda Bağlı hanını 2 bin metre geçtikten sonra önünüze çıkan dere (Çalıca) deredir. Nilüfer deresine birleşir.

120 — Karanlık dere :

Çalıca deresini 2 bin metre geçtikten sonra 1020 rakımda yolu katederen ve (Nilüfer) deresine birleşen sudur. Geliş istikameti Uludağ (Onlar tepesi) dir.

121 — Kal deresi :

Karanlık dereyi 2500 metre kadar geçtikten sonra 1000 rakımlardan geçen ve Nilüfere birleşen sudur. Toplanma yerleri Uludağ arka cihetlerinde ve (Paşa yaylası ve Kara kaya) mıntakalarıdır. Yolda bir kaç menbaıda alır.

122 — Sakız ağacı deresi :

Kal deresinin ilerisinde ve (Karaca kaya) mevkilerinin üstünden akar ve Soğukpınar nahiyesinin altından geçerek Nilüfere birleşir.

123 — Karlık deresi :

1500 rakımlarında (Çifte kıranlar) mevkilerinden gelen bu su Sakız ağacı deresine birleşir.

124 — Çiğ dere :

Ağraz suyunun şimalinde 1600 rakımlarda (Domuz alanı) mevkilerinden gelen bu su karlık deresile birleşir ve (Nilüfer) suyuna dökülür.

125 — Barak dere :

Uludağ Kirezli yaylayı geçtikten sonra 1850 rakımlarda şosanın sağında (Devetaşı) mevkilerinden gelen bu su (Gökdereye) birleşir.

126 — Su uçtu deresi :

Uludağ (Onlar tepesinin) şimalinde ve 2 bin rakımlarından toplanma suretile gelen ve Uludağ şosasını katederek 1300 rakımlarında (Barak dere) ile birleşip (Gökdereye) akan sudur.

127 — Çakal dere :

Bursa Uludağ şosası ve (Kalabak kaya) nın cenubundan başlayarak Çekirgenin garbından (Dinnence) mevkilerinden geçerek (Hanefi değirmeni) yolu altından ve (Doburca) köyü yolunda katederek (Acemler) mevkiindeki değirmenlere gelen sudur.

128 — Kara oğlan deresi :

Çekirgenin cenubunda (Emin) değirmenine ve oradan şimale dogru ilerleyip (Doburca) köyünün şarkından geçerek Çekirgenin garbından (Nilüfer) deresine birleşen sudur.

129 — Nilüfer deresi :

Uludağ vadi sularının birleşmesile çoğalan (Nilüfer) suyunun başı Bursanın cenubunda ve Uludağın aıkasında ve (Keles) köyü yolu üzerinde (Baraklı) köyünün cenubu şarkisindedir.

Menbadan çıkan su garba doğru ilerleyerek şarktan gelen başlıca (Ağraz, Çalıca, Karanlık, Kal, Karlık, Çiğ) derelerini ve daha bir çok dere sularını alarak Bursanın garbında (Doğancı, Misi) köyleri içerisinden geçerek şimale doğru ilerler ve Bursa — Karacabey şosasının üstünde (Mihraplı) köprüyü ve Bursa — Mudanya şosası üzerinde (Abdal) köprüsünden geçerek Bursa ovasına doğru ilerler ve şarktan gelen (Delice) suyu ile birleşerek garba doğru bir çok kıvrıntılar yaparak (Geçit) köyü içinden ve (anahor) köyünün kenarından geçerek (Marmara boğazına) dökülür. Suyun fazlalığı yüzünden bilhassa kışın bir çok araziler su altında kalırdı. Bunun önüne geçmek için hükûmet Bursa ovasına bir çok kanallar yapmış ve arazinin su altında kalmasının önüne geçmiştir.

Derede mebzulen tatlı su balığı mevcuttur.

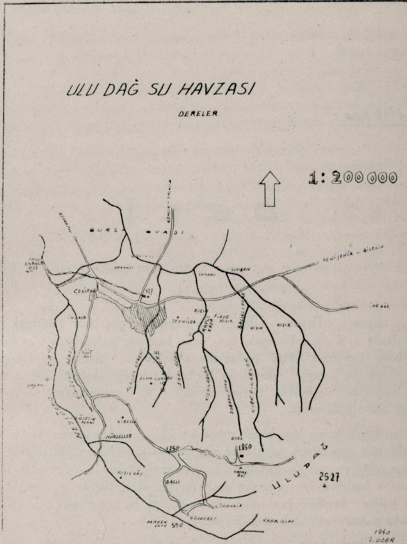
Hâsip Nilüfer suyu hakkında :

Abı nile nola (Nilüfer) olursa manend,
Eylemiş tahtı Bursada anı hak icra ..
demektedir.

Abdüllâtif de :

(Nılüfar suyu. Bu su Atranos içinden gelür. Nilüfer pınarı esasında azdır. Yollarda pınarlar karışıp bir azim dere olup Misi karyesi önünden inüp Mihraplı köprü, Abdal köprü, Cıgalzade köprülerinden geçüp köprü başına yakın Murdarca suyu Delice su ve göl ayakları ve Karapınarla karışup bir azîm nehir olur. Ve Mihaliç boğazında deryaya munsap olur. Gayette leziz, sağ bir sudur. Mutedildir. Mihraplı köprüde cümlesinden âlâ olur. Sair yerlerde arzın ahkâmile değişir.)
diye yazıyor .

Mihraplı köprü bugün tamamen yıkılmış ve yerine betonarme güzel bir köprü yapılmıştır. Diğer köprüler aynen muhafaza edilmektedir.

130 — Delice suyu :

Uludağdan toplanma suretile Bursanın şarkında (Derekızık) köyünün önünden ve (Hamamlı kızık) köyünün yanından geçerek Bursa — İnegöl şosasını kat ve ovadaki göl ayaklarını da alarak ilerlerde (Nilüfer) suyu ile birleşir.

131 — Kocakarı Suyu :

Teferüçten beş evlere giderken (Cenk kayası) altında ve (Akçağlayan mağarası) karşısındadır. Önünde bir çeşmesi mevcuttur.

Buraya (Çoban çeşmesi de) derler.

Hikâye :

D E L İ

Yazan : EMİN ÜLGENER

. . Başım . . Başım . . dedi. Bu başım bir gün beni öldürecek Bazı dakikalarda öyle oluyor ki, sanki kara, ama kapkara, milyonlarca ince bacaklı bir böcek beynimin bütün kıvrımlarında dolaşıyor, kendine sığınacak bir yuva arıyor; ve buluyor. . Beynimin bir köşesinde uyuyakalıyor. İşte o zaman rahat ediyorum ve başım, Başım benimdir.. O kimsenin olamaz. Beynim, böceği öldürdü diyorum.

Hep böyle kalsa; hep böcek uyusa ne alâ.. Fakat ne gezer; başka başka aralarla yine depreşiyor, rahatlamak için yayılıyor, toplanıyor, büzülüyor, küçülüyor, nihayet yine o namütenahi ayaklarıyla kafamda, beynimin içinde gezinmiye başlıyor, işte o zaman gözlerim kararıyor, başım dönüyor, damarlarım şişiyor, kendimi kaybediyorum ve böceğe baskın çıkmak için koşmak, atılmak, parçalamak, haykırmak istiyorum

Ve hakikaten böyle yapardı; bir çok defalar onu, bağırarak şehrin sokaklarında bir aşağı, bir yukarı koşarken görürdüm

Bir kadındı. Orta bir boyu ve etlice bir vucüdü varbı. Yaşlı değildi. Fakat yaşadığı senelerin bütün harabiyeti, çehresinin hatlarında ifadesini bulabiliyordu. Ağzı biraz büyükçe idi ve daima aralık duran dudakları arasından muntazam dişleri görünüyordu. Yüzü hiç bir kafa kemiğini göstermiyecek kadar dolgun ve kırmızıydı. Alnına ve çenesine seyrek serpilen çiçek izlerinin rengi daha açık pembeydi. Başı açık gezer ve saçları karmakarışıktı. Beli kuşaksız, düz ve bol bir entarisi vardı ve hemen her zaman onu giyerdi.

İsmi galiba Servetti. Şehrin bütün tanıdıklarının Servet ablasıydı Birisi ona :

— Nasılsın Servet abla ?

demesin. Hemen yanına yaklaşır, güler, karşısındakinin gözlerine bir dakika dalar ve ondan ya bir sigara veya harçlık isterdi. Sigara içenlerle içmiyenleri ve hatırını sorandan daha doğrusu kendisile alay edenden ne istenilmesi lâzım geldiğini kolaylıkla ayırteden bir kabiliyeti vardı. Hemen bütün konuştukları erkekti, kadınlardan nefret edermişçesine kaçardı. Her gördüğüne mutlaka ve aşağı yukarı ayni kelimelerle kısaca hayatını anlatır:

« — Benim babam kolağasıydı Annemle Selânikte evlenmişler ve ben orada doğmuşum. Sonradan buraya geldik Babam buraya gelirken yolda eşkıyalar onu öldürmüş ve annemi dağa kaldırmışlar. Ben o zaman daha küçükmüşüm, annemin kucağında imişim. Sonradan eşkıyaların başı, annemle beni buraya getirip bırakmış. Annem çalışmış, beni büyütmüş Bir akşam bir şey olmuş ben bir bahçe içindeki kuyuya düşmüşüm. Annem bağırmış, hemen yetişmişler ve beni o kuyudan çıkarmışlar. İşte ondan sonra böyle aptal kalmışım. Baua deli de diyorlar. Ama ben deli değilim. Eğer kuyuda daha çok kalsaymışım, daha çok aptal olacakmışım. Ama eğer kuyuya, bir bahçe içindeki o kuyuya bir şey olup düşmeseydim, böyle aptal da olmıyacaktım.

Kafamdaki karaböcek o kuyunun sularından beynime geçti. Ama sonra o kuyuya taş attım, kucak kucak. günlerce taş taşıdım ve doldurdum, ağzına kadar doldurdum o kuyuyu. İçindeki kara böceklerin hepsi havasızlıktan boğuldu. Ama beynimdeki halâ uyuyor. Kafam onun kuyusu oldu. Tam üç defa hastahaneye girdim; Kafamı oyup, onu çıkarsınlar diye. Tam üç defa. Ama ne gezer.. Ne oydular kafamı, ne de böceği dışarı çıkarabildiler. Yalnız orada beni uyuttular. Ben uyuyunca; böcek de uyumuş olacaktır ki oradan çıkıncıya kadar beynimde gezinmedi. Orada; çıkıncıya kadar uyudum. Uyandığım zaman beni çıkardılar.

Hastane dediği yer, şehrin akıl hastanesiydi. Hele oraya son girişi bambaşka bir şekilde idi. Bir gün yine haykıra haykıra doktorun muayenehanesine koşmuş ve :

— Yalvarırım doktor, beynimdeki böceği çıkar, onu göreyim, bak işte ayakları kulaklarımdan çıkıyor. Haydi ne duruyorsun? Bıçaklarını, aletlerini al ellerine; kes, kopar, parçala, ne yaparsan yap, yalnız şu beynimdeki böceği çıkar, diye haykırmış ve ağlıyarak yerlere yuvarlanmış. Bilmem ne kadar zaman o vaziyette kalmış, sonra gözleri boşluklarından fırlamış, bütün vücudü gerilmiş, ayağa kalkmış . . . .

O, bunları hem anlatıyor ve hem de işaretlerile ifadesini kuvvetlendirmeye çalışıyordu. Sözünün burasına gelince sesinin tonu değişmiş ve titriyerek yine haykırmıştı :

— Saldırdım doktorun üzerine . Sonra yine bana delirdi dediler ve yine beni uyutmak için oraya götürdüler Orada yine uyudum Taaa çıkıncıya kadar . Ama söyleyin haksızmıyım? Sizin beyninizi kemirseler dururmusunuz? Ve gülerdi, kahkahalarla gülerdi Sonra, dalar, yine gülerdi.

Gündüzden daha çok geceleri dolaşırdı Gündüz güler, kahkaha atar, ondan bundan öteberi ister, koşar bağırırdı. Geceleri ise hemen hiç konuşmaz, sessiz adımlarla sükûnu uyandırmaktan çekinirmişçesine hafif hafif sokakları dolaşırdı. Ama ne zamana kadar ve sonra nerede yatar, bunları bilen yoktu

Bir akşam, geç vakit onunla karşılaştım. Galiba biraz neş'em üzerimdeydi:

— Nasıltın Servet abla, dedim.

Durdu, dik dik yüzüme baktı Hiç sesini çıkarmadı ve yine yürümeye başladı. Sordum :

— Sigara istermisin? Yine ayni bakışlarla beni bir kere daha süzdü ve yoluna devam etti. Yine sordum :

— Ya para ? .

Bunun üzerine hızlı hızlı ilerlemiye başladı Aramız bir hayli açılmıştı. Nasıl oldu bilmiyorum, geri döndü ve bana doğru koşmıya başladı Bir dakika ürktüm. Yine buhran gelmiş olduğu vehmine kapıldım Fakat hayır, böyle olmadı O sakindi Gözlerini gözlerime dikti ve halinden umulmıyacak bir ciddiyetle :

— Her zaman sigara içilirmi? dedi. Cevap vermedim O devam etti. "Para, diyorsun Ne yapayım ben şimdi onu. Şimdi lâzım değil Verecek kimsem de yok Yarın yine verenler bulunur. Yarın.. Yarın.. Ve tekrar etti; Hele bir gündüz olsun . Hele bir gündüz olsun .„

Beraber yürümeğe başlamıştık Artık tılsım bozulmuştu, konuşuyorduk. Bana bir daha hayatını anlattı. Ve sonra :

— Bak.. Bak . dedi. Şimdi gece Gece . Yıldızlar Ve uyku . Şehir uyuyor. Koskoca şehir; bir insan gibi . Bir burun ve ağız nefes alıp veriyor Kimbilir ne rüyalar görüyorlar Şimdi hasret hasretine, sevgili sevgilisine kavuşmuştur Ama hepsi uyuyorlar. Bu anda, gecenin bu saatinde uyanık olan kim var? Belki ağlıyan yavrusunu uyutan gözlerle meme veren bir anne.. Veya hasta, dalgın babasın başını bekliyen bir çocuk . Öksürüklü bir kumarbaz . Bir âşık. Tekrar etti; evet bir âşık.. Daha yüksek sesle ilâve etti: Ve ben . .

Burada biraz sustu ve sonra daha yüksek : — Bir de Sen! dedi Ama yalnız bu gece için. Yarın gece, öbür geceler . Bu saatte sen de uyuya-

caksın. Ve rüyalar göreceksin.

Sustu ve bir zaman hiç konuşmaksızın ayaklarımızın sesini dinliyerek yürüdük.

Yine o konuştu: Şehir. Yıldızlar. Uyku. Ve bak.. İşte uçan bir kaç yarasa. Yarasalar.. Onlar her gece bu saatte çıkarlar. Annem söylerdi: Yarasalar en çok o sabah bir ölü çıkacak evin bulunduğu sokaklarda kanat vururlarmış. Yarasalar Yarasalar. Bedbaht kuşlar. İnsanlar onları hiç sevmezler Ama neden? Sanki o uçmasaydı, insan ölmiyecekmiydi? Belki ölümü vakitsiz haber veriyor. Ama, ondan daha evvel haber veren hastalık yok mu? Her hastalık olüme inen merdivenin ilk basamağı değil midir? Ama insanların bazıları ölür basamaklara inmeden geri dönebiliyorlar, bazıları da Durdu, tekrar etti; evet bazıları da ilk basamaklardan daha sür'atle diğerlerini iniyorlar; Hem ölüm niçin fena? Bizi dünyadan ayırdığı için mi? Hem dünyanın arzulanacak nesi var? Hiç Öyle değil mi? Senelerce, zaman boyunca ayni gidiş; Biri hastalanır ölür, birinin hayatına bir son verir Biri ümidini kaybeder, ümit bulmak için boy gösterdiği kuyudan aptal çıkarırlar Ve o senelerce deli Veya Servet abla diye çağrılır O her şeyi anlar, fakat ne yapsın beynini kemiren bir böcek var ve bu böcek onu talihine götürüyor.

Durdu. Ve parmağını göklere uzatarak; bak.. bak.. dedi Bir yıldız düşüyor, bak ne kadar küçüldü, işte söndü Demekki bir insan daha öldü Annem her yıldız düşünce bir insan ölür derdi.

Bir dakika yine sustu ve elini alnına götürerek :

Of, kafamdaki yine kıpırdıyor, canlandı, koşuyor, beynimin kıvrımlarından çıktı, başım. Başım.. Başım.

Diye haykırarak koşmaya başladı. Onu sokağın karanlıkla karışan bir cunda gözden kaybettim Sesini gittikçe hafif olarak halâ duyuyordum :

— Başım.. Başım Başım..

Ertesi sabah onun yine hastahaneye götürüldüğünü öğrendim Durup durup mütemadiyen haykırıyormuş :

— Ya beni öldürün veya kafamdaki böceği çıkarın

Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum O geceden sonra onu uzun bir müddet ne gece, ne de gündüz göremedim

Bir gün şehrin dış bahçelerinden birinde iki gölgenin bir ağaç altında birbirine yaptıkları bir takım garip işaretlerle konuştuklarını gördüm Tecessüsüm beni onlara doğru sürükledi. Ağaca bir parça yaklaşınca bunlardan birinin yüzünde Servet ablayı tanıdım. Saçları bembeyaz olmuş, yü-

zünün hatları daha manalaşmıştı, evvelce daima açık gördüğüm başını bu defa siyah bir örtü kapayordu. Örtünün hemen her tarafından salkım salkım saç'ar alnına, şakaklarına, ensesine dökülmüştü.

Beni yanımda görünce evvelâ şaşırdı. Sonra kendini topladı, ayağa kalktı Önce yanındakine sonra bana baktı :

— Yok dedi Artık ne sigara ne de para istemem. Onların hepsini bana bu veriyor. Bu derken ince, uzun, sarı parmağıyla yanındakini işaret ediyordu. Ona baktım; Yaşlı görünen bir erkekti Hisli yüzü üzerinde sivri bir burnu ve daima gülen gözleri vardı Üzerinde dizleri ve dirsekleri yırtık ve bir çok yerleri yamalı bir elbise taşıyordu. Servet abla konuştukça o, bir takım garip sesler çıkararak gülüyor ve başıyla tasdik işaretleri yapıyordu. Şaşkın ve mütehayyir yüzü bir neş'e ifadesiyle bambaşka şekiller alıyordu Bakışları ürkek ve yakın tezatlar mecmuasıydı. Her zaman olduğu gibi yine Servet abla konuşuyordu :

Bu, bu diyordu; işte bu beni kuyuya attı Ve parmaklarıyla saymıya başladı: bir, üç, dört . yedi.... Sonra galiba hesabının içinden çıkamadı ve kestirip attı :

" — Bilmem kaç sene evvel yine böyle beraberdik Ama günlerce, aylarca beraberdik Bir akşam beni kollarına aldı, sevdi, okşadı, öptü. Sonra bırakıp kuyuya doğru koştu, gözden kayboldu. Hani kafama böcek giren kuyuda Ben bir zaman öylece kaldım Ne yapabilirdim? Arkasından koşacaktım, fakat ben kendime gelinceye kadar o gitmiş, gözden kaybolmuştu. Kuyunun başına gelince durdum. İçine baktım Ve onun adını uzun uzun çağırdım Bana suların içinden ses geldi. İşte bu sesleniyordu :

— Gel Servet gel . Burası o kadar sessiz, o kadar güzel ki..

Daha çok duramazdım. Bu gidiyordu. Bütün ümitlerim kuyunun uzak derinliğindeydi. Hemen attım kendimi kuyuya. Ama buna yetişemeden beni çıkardılar. Üstelik o böcek te beynime girmişti. İşte ondan sonra bana deli dediler. Deli Servet . . . . „

Burada bir dakika sustu ve yine daha hafif bir sesle devam etti :

« — Bunu hastahanede, dördüncü defa girdiğim arada buldum. Her halde benim kuyuya, onun yanına gitmediğimi görünce çıkmış, beni aramıya başlamış olacak. Onunla hastahanede buluştuk Doktorların uğraşıp uğraşıp çıkaramadıkları kara böceği o beynimden çıkardı. Ve ben iyi oldum. Artık yaşıyacağız. Yaşamak zamanımız geldi. Artık başım beni öldüremiyecek.

Servet abla; şimdiye kadar kendisinde hiç tesadüf etmediğim bir ciddiyetle konuşuyordu.

" = Artık kafam da rahat, ben de rahatım, Ali de rahat. Ne kara bö-

cek var ve ne de onun bitmez, tükenmez kıpırdanışları kaldı. Şimdi birbirimizi bulduk. Artık hiç bir şey aramıyoruz. Senelerce o beni, ben onu ve ikimiz de her yerde bu günü aradık. Ve yanındakine dönerek sordu :

" — Öyle değil mi Ali?

Bunun üzerine erkek birdenbire irkildi ve yine ayırt edilemiyecek garip seslerle tasdik etti. İkisi de gülmiye başladılar. Güldüler. Güldüler. Birbirlerinin ellerini tuttular, birbirlerine yaslanıp, doğruldular yine güldüler. Ve sonra Servet abla birdenbire ciddileşti, elini gömleğinin arasına soktu ve güçlükle oradan bir resim çıkardı :

" — Bak, bak buna..

diyerek bana uzattı. Resmi elime aldım. Onun üzerinde Servetle Alinin başbaşa, senelerce evvel beraber oldukları zamana ait çehrelerini tanıdım. Orada yine gülüyordu. Fakat şimdi olduğundan bambaşka bir surette!

Sonra resmi yine onlara verdim. Servet abla elini yanındakine uzattı ve ikisi beraber yine başbaşa resmin üzerinde biriken senelere daldılar. İkisinin de gözleri daldı. Ve birer damla gözyaşı yanaklarından sıyrılarak resmin üzerine düştü. Bu defa erkek resmi alarak koynuna soktu. Ve Servet abla :

" — Haydi Ali, geç oldu, gidelim.

Diyerek ayağa kalktı. Onu bir hastaya gösterilen ihtimamla yerinden kaldırdı. Koluna girdi ve yine ikisi birden bana baktılar, garip garip güldüler. Hiç bir şey söylemeden şehrin aksi istikametine doğru yürümeye başladılar. Arkalarından :

— Mukadderat beraberliği..

diyerek uzun uzun baktım. Onlar gittiler, hiç arkalarına bakmadan gittiler ve bir ağaç topluluğunun arkasında gözden kayboldular . . . .

EMİN ÜLGENER

HALKEVİ ÇALIŞMALARI

Ağustos

Konferanslar:

1 — Hayri Gürmen tarafından (Hava hücumları ve sinir mukavemeti)

2 — Yardımsevenler cemiyeti umumî müfettişi diş Dr. bay Celâl tarafından (Sosyal yardımda vatandaşın hak ve vazifeleri)

3 — Kurmay Binbaşı Bay Kemâl Akkurt tarafından (Zafer bayramı) mevzulu birer konferans verilmiş, Hoparlörle yapılan bu konferanslardan 7500 vatandaş istifade etmiştir.

Temsil ve sinemalar:

1 — Eyüp Halkevi temsil kolu tarafından (Belkis ve Hissei şayia)

2 — Bursa Halkevi temsil kolu tarafından (Yedekçi) piyesi temsil edilmiş ve bu piyesi 2000 kişi ve ayrıca meydan sinemasını da 27000 vatandaş seyretmiştir.

Toplantılar:

1 — Sosyal yardım, Köycülük, Temsil, Tarih - Müze komiteleri toplanmış ve bunlara 32 aza iştirak etmiştir.

2 — Yardımsevenler cemiyeti 17 bayanın iştirakile bir toplantı yapmıştır.

3 — İki nişan töreni yapılmıştır.

4 — Dil Edebiyat komitesi tarafından tertip edilen (Edebiyat gecesi) toplantısına 120 davetli gelmiştir.

5 — Türk Hava kurumu tarafından da madalya tevzii töreni yapılmıştır.

Kurslar:

Kemân, Dokumacılık kurslarına 60, Spor kurslarına 450 kişi devam etmiştir.

Kütüphane:

Umumî kütüphaneye 632, Çocuk kütüphanesine 349 kişi gelerek muhtelif kitap, gazete okumuştur.

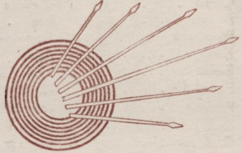
Sıhhî muayene:

Diş muayenehanesinde 118, Kulak, boğaz, burun muayenehanesinde 7 hasta tedavi edilmiştir.

ULUDAĞ : Aylık Bursa Halkevi Dergisidir.
Sahibi ve Neşriyat Müdürü : Halkevi Reisi AVUKAT TEVFİK AYCAN
Yazı işleri Müdürü : NAMDAR KARATAY
Teknik ve Yayın : İSMET BOZDAĞ

HALKEVİ DERGİLERİ

Çıkaran Halkevi	Derginin adı	Kaç günde bir çıktığı
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taşpınar	,,
Amasya	Yeşilırmak	,,
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Artvin	Çorlu	,,
Bafra	Altın yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	,,
Burdur	Burdur	,,
Bursa	Uludağ	,,
Çorum	Çorumlu	—
Denizli	İnaç	Aylık
Diyarbakır	Karacadağ	,,
Elâziğ	Altan	,,
Eminönü	Yeni Türk	,,
Eminönü	H. B. Haberleri	İki aylık
Erzurum	Atayolu	Aylık
Eskişehir	Halkevi	,,
G. Antep	Başpınar	,,
Giresun	Aksu	,,
İsparta	Ün	,,
İzmir	Fikirler	15 günde bir
Kayseri	Erciyaş	Aylık
Kars	Doğuş	,,
Konya	Konya	,,
Manisa	Gedis	,,
Mersin	İçel	,,
Milâs	Yeni Milâs	,,
Muğla	Muğla	,,
Niğde	Akpınar	,,
Niksar	Ülker	,,
Trabzon	İnan	,,
Tire	K. Menderes	İki aylık
Samsun	XIX Mayıs	Aylık
Sinop	Dıranaz	,,
Sivas	IV Eylül	,,
Urfa	Ocak	,,
Yozgat	Bozok	,,
Zonguldak	Karaelmas	Üç aylık

15 Kuruştur.

BURSA : VİLÂYET MATBAASI